

Tijding 1992 = 1

Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom, omfattende de plaatsen Hoogerheide, Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht.

Tijding 1992 = 1

*Uitgave van de
heemkundekring
Het Zuidkwartier*

april 1992

Tijding 1992 - 1	
Inhoudsopgave	Blz.
Doelstellingen van de heemkundekring "Het Zuidkwartier".	3
Samenstelling bestuur.	4
Van de Redactie	5
Rectificatie op het artikel "Enkele boerderijen op het oude Hoogerheide Deel II, (Kleyn Antwerpen)	6
Van wat verdween, deel VII: Landgoed Groote Meer.	7
Info Werkgroepen.	68
Excerpt van de Tijdingen, verschenen in 1991.	69

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden
ingewonnen bij: Mej. M. Bastiaanse
Tulpstraat 11
4645 CS Putte
Tel. 01645 - 2794.

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel
of gedeelte daarvan in welke vorm dan ook, is, zonder
toestemming van het bestuur en de schrijvers der arti-
kelen, verboden.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen
enkele verantwoording aangaande de stijl of de juist-
heid der artikelen, doch laat deze geheel voor reke-
ning van de ondertekenaars.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDEKRING " HET ZUIDKWARTIER"
opgericht 27 maart 1977

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, kursussen, ekskursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuur-historisch en heemkundig waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publikaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven door middel van storting van de jaarcontributie ad f 25,-- ten name van Penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht op nr. 14 05 21 436, of door middel van storting van f 25,-- op gironummer 276 04 67 ten name van Heemkundekring het Zuidkwartier, Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

Men kan zich ook rechtstreeks wenden tot één van de leden van het bestuur, die op pagina 4 vermeld staan.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

<u>De heer L. Timmermans</u> Dorpsstraat 55 4634 TN Woensdrecht Tel. 01646 - 12546	voorzitter
<u>De heer L. v.d. Bergh</u> Aviolandalaan 29 4631 RP Hoogerheide Tel. 01646 - 13339	onder-voorzitter
<u>Mej. M. Bastiaanse</u> Tulpstraat 11 4645 CS Putte Tel. 01645 - 2794	secretaresse interne zaken
<u>De heer J. Halters</u> Stenenhoef 2 4641 CH Ossendrecht Tel. 01647 - 2854	secretaris externe zaken
<u>De heer A. Mattheussens</u> Aanwas 27 4641 JE Ossendrecht Tel. 01647 - 2662	penningmeester
<u>Mevrouw M. Beens - van Beeck</u> Koppelstraat 3 4645 RD Putte Tel. 01645 - 2582	bestuurslid
<u>De heer J. van Loon</u> Kon. Wilhelminastraat 22 4641 GS Ossendrecht Tel. 01647 - 2782	bestuurslid
<u>De heer A. Suijkerbuijk</u> Bergsestraat 21 4635 RD Huijbergen Tel. 01644 - 2391	bestuurslid

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar voor de prijs van f 7,-- per stuk (1987-1 à f 8,--) bij de heer A. van Pul, Duinstraat 40, 4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646 - 13423.

VAN DE REDAKTIE

Tijding 1992 - 1 is geheel gewijd aan het landgoed Groote Meer, gelegen in de gemeenten Huijbergen, Ossendrecht en Putte.

De heer Van den Bussche is enkele maanden intens bezig geweest de archieven hierover na te pluizen en heeft daarnaast vele gesprekken gevoerd met de bewoners en de personeelsleden van het landgoed.

Uit de vele gegevens heeft hij een keuze moeten maken, anders was zijn bijdrage vele malen omvangrijker geworden. Mogelijk kan in de toekomst nog eens ingegaan worden op één of meer facetten, die nu beperkt aan bod zijn gekomen.

Voor de volgende afleveringen zijn reeds in bewerking een artikel over de steenbakkerijen te Hoogerheide en een artikel over Melis Bleck. Deze zijn reeds enige tijd geleden ingestuurd, doch een meer omvangrijke "Tijding" kan niet gerealiseerd worden.

Het bewerkelijke materiaal voor deze aflevering is er debet aan, dat deze aflevering ruim een maand later verschijnt. De volgende aflevering ligt weer op schema. Tevens is er in deze aflevering een rectificatie opgenomen op het artikel: Enkele boerderijen op het oude Hoogerheide, Deel II. Bij het overnemen van de oorspronkelijke tekst van de werkgroep Toponymie is een aantekening over het hoofd gezien. Onze excuses voor deze, onze, fout.

De redactieraad hoopt dat er onder de (heden) 555 leden meerderen zijn, die zich aan het schrijven van een artikel zetten. De bron mag in haar ogen iets rijkelijker vloeien. Wanneer U plannen heeft kunt U altijd met één van de leden van de redactieraad contact opnemen.

Zuidkwartier, juni 1992.

Aan de leden van de heemkundekring "Het Zuidkwartier".

Betreft: bijlage bij Tijding 1992-1.

Geachte leden,

Tijding 1992-1 is geheel gewijd aan het landgoed "De Groote Meer" te Ossendrecht, Putte en Huijbergen.

De heer P. van den Bussche heeft daartoe veel werk verricht in allerlei archieven en gesprekken gevoerd met bewoners en oud-bewoners van het landgoed.

In het bijzonder heeft hij aandacht besteed aan de huidige bewoners, de heer en mevrouw Cogels. Immers zij hebben het landgoed, door hun grote inspanningen, gemaakt tot wat het nu geworden is. Veel inwoners uit onze streek hebben daaraan dankbare en prettige herinneringen. We denken alleen al aan de schaatsevenementen. Talrijk ook zijn de inwoners die op vele andere terreinen hartverwarmende belangstelling mochten ondervinden.

Het bestuur is de familie Cogels erkentelijk voor de bereidheid, getoond bij het samenstellen van deze Tijding.

Op de achterzijde van deze brief treft U een zeer belangrijk moment uit het leven van de heer Cogels aan.

Tijding 1992-1 was reeds bij de drukker, toen deze gebeurtenis ter sprake kwam. Plaatsing en verwerking in deze aflevering was niet meer mogelijk, dan met zeer grote kosten. Bovendien zou het drukschema daardoor minstens drie weken verlaat worden.

Het bestuur heeft gemeend U niet onkundig te moeten laten van deze, zeer zeldzame en eervolle, gebeurtenis.

Daarom bieden we U deze bevordering tot Grootofficier-Commandeur met Ster in de Ridderorde van het Heilig Graf te Jeruzalem van de heer Paul Cogels als een losse bijlage tegelijk met Tijding 1992-1 aan.

Wij hopen dat U aan het lezen van deze uitgave veel plezier zult beleven.

Met vriendelijke groeten,

Het Bestuur.

Monseigneur Michel Sabbah, Latijns Patriarch van Jeruzalem, riddert Jonkheer Paul Cogels tot Grootofficier-Commandeur met Ster in de Ridderorde van het Heilig Graf van Jeruzalem.

Bij de plechtigheid wordt de kandidaat omhangen met een mantel waarop aangebracht in rood 4 kleine kruisen en één groot kruis, die verwijzen naar de 5 wonden van Christus. Men ontvangt deze Orde als blijk van waardering voor de vele materiële (o.a. de bouw van scholen) en immateriële diensten aan het Heilig Land bewezen. Tevens legt men de gelofte af huis, haard en familie te zullen verlaten om te gaan strijden voor het geloof van Christus, wanneer dit nodig is.

RECTIFICATIE OP HET ARTIKEL: ENKELE BOERDERIJEN OP HET OUDE HOOGERHEIDE DEEL II, ('KLEIJN ANTWERPEN')

In Tijding 1991-3 stond op pagina 18 een kaartje afgedrukt ter begeleiding van het artikel over de hoeve en herberg "Antwerpen" of "Kleijn Antwerpen".

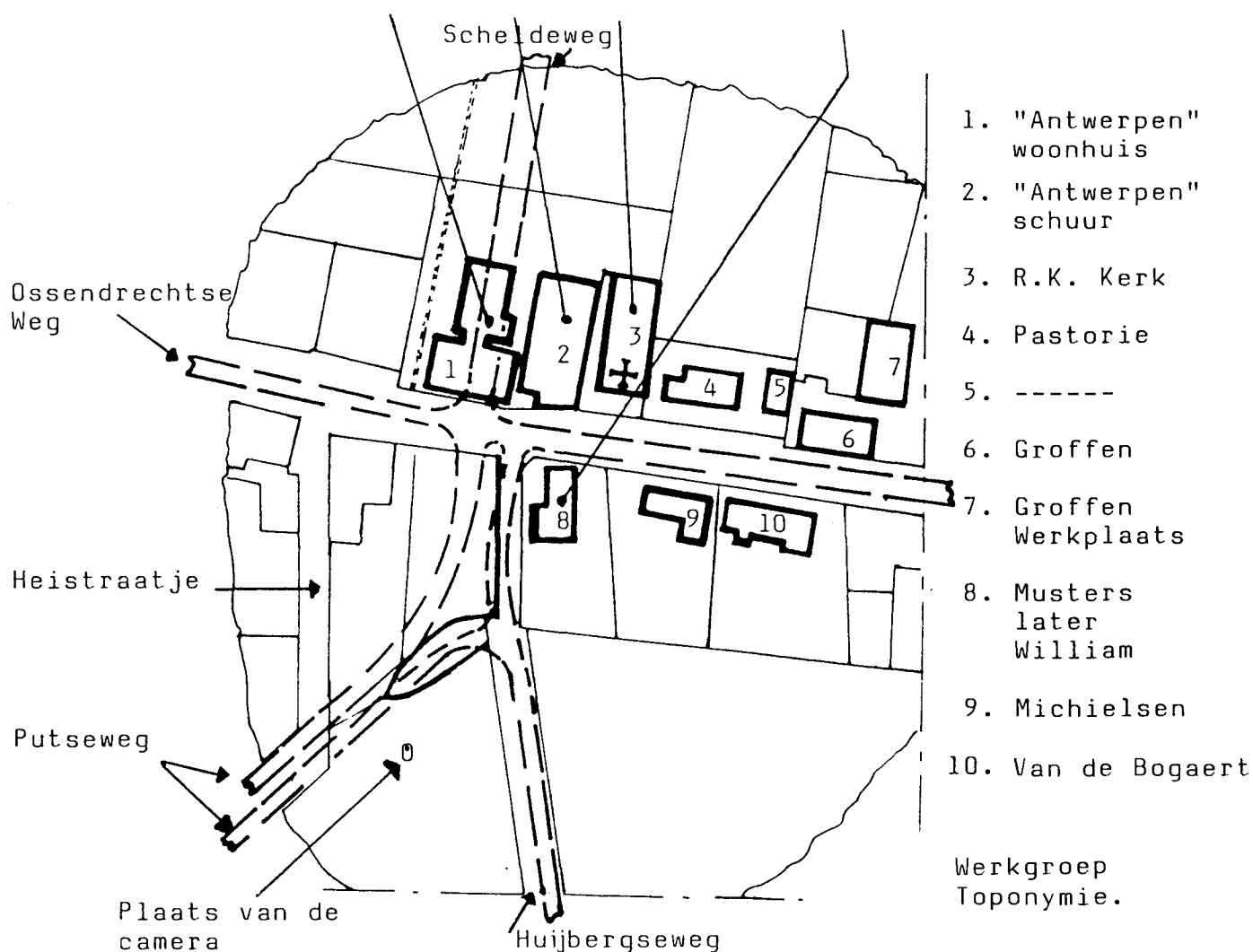
Bij nummer 10 staat vermeld dat dit pand werd bewoond door Koeckhoven met de bijvoeging "Kleijn Antwerpen".

Dit is niet juist weergegeven.

De bewoner in die tijd was de familie Van de Bogaert.

Ten overvloede voegen we het kaartje hier nog bij.

Nummer 1 en 2 behoorde toe aan Van Koeckhoven.

VAN WAT VERDWEEN, DEEL VII LANDGOED GROOTE HEER

EEN WOORD VOORAF.

Men zou bij het lezen van deze titel kunnen aannemen, dat het landgoed zou zijn verdwenen. Gelukkig mogen we ons nog rijk prijzen met zo'n natuurgebied in de Zuidwesthoek. Om nu mensen en dingen in een rij te plaatsen, die hier waren en weer verdwenen, zou een wat vreemd en onvolledig verhaal zijn.

De voorgeschiedenis, de aanlooptijd, "de stichting" met wat was en soms ook weer verdween, vindt allemaal zijn beloop op het zogenoemde landgoed Groote Meer.

Vandaar dan deze titel.

Om het verhaal zo goed mogelijk te brengen, is de medewerking van de familie Cogels van grote waarde geweest. Daarvoor mijn hartelijke dank.

Zo ook voor de gesprekken met de bijna 84-jarige boswachter Alfons de Dooij, die zijn hele leven hier heeft gewoond en gewerkt, en uit overlevering nog verhalen van zijn ouders over het leven op het landgoed kon doorgeven.

EEN STUKJE VOORGESCHIEDENIS.

De stuifduinen van Ossendrecht ten oosten van de weg Hoogerheide-Putte zijn vele eeuwen een omstreden gebied geweest. Met zijn meren en vennen, het hakhout, de jacht en hier en daar wat turfgewin bezat deze "wildert" toch iets waar wat te halen viel. De zandwegen daar overheen vormden een verbinding tussen Huijbergen, Putte, Ossendrecht en Hoogerheide. Met deze dorpen eromheen bracht het vele

kapers op de kust. Het gebied zou ook een schuilplaats zijn geweest voor mensen die het niet zo nou namen met de wetten. De grootmachten, die aanspraak maakten op het gebied, waren in verschillende periodes de Heer van Bergen op Zoom, de Heer van Hoogerheide en half Ossendrecht, het Convent van Huijbergen en de Abdij van Tongerlo. Verdelingen van 1287 gaven aanleiding om in 1335 een gerechtelijk onderzoek in te stellen, waarna een paalzetting geschiedde. 1)

Een van deze punten lag ten oosten van de Sustermeren. Conflicten volgden elkander op. Na de Reformatie werden de wegen over de "wildert" verboden voor de Wilhelmiëten van Huijbergen om hen zo te beletten kerkdiensten te doen in andere dorpen. De kwesties over en weer duurden tot 5 juli 1688. 2) Op die dag verschenen voor de schepenen van Hoogerheide Cornelis van Aarssen, Heer van Hoogerheide, half Ossendrecht en Triangel, ontvanger-generaal van Holland en West-Friesland enerzijds en Siardus Bogaerts en Willem Bernaerts, gemachtigd door een vijftiental Huijbergenaren, anderzijds.

De eerste verklaarde, dat hij de pachters en inwoners van Huijbergen op hun verzoek heeft toegestaan om de heide tussen Huijbergen en de Meerhoeve, evenals zijn ingezetenen, te mogen gebruiken, mits betaling en alleen gaand tot de molen van Hoogerheide. Deze verbintenis werd aangegaan voor 25 jaar en kon met beider goedvinden worden verlengd. In 1686 was er al een acte opgesteld, waarbij het Convent van Huijbergen een verbinding mocht graven tussen het Swalmmoer, de twee noordelijke "vennekes" en de Kleine en Groote of Sustermeren.

Dit in verband met de visvangst en het wel eens droogvallen van de Kleine Meer. Men mocht vissen en flagturven. Deze acte werd op 28 augustus 1695 met tien jaar verlengd en had de ondertekening van Peter Borrekus, prior van Huijbergen, Johannes Beanijd, Siardus Bogaerts, Benedictus

2. heden den 28 augustij 1651 = sifentachtentich,
 In accordant de heer van hogherheid aen de
 heeren conventialen van huybergen de vrijheit
 ende sebalivde moet met de twee voortbeoefte
 wonschen te graben nae de kleine & grote
 moeren, volgens haer verbejvalden, met
 de vrijheit van de wiffchenij der voorl. seba-
 livde moet & wonschen als oock om de
 vorder in de heide van Offendrecht outbeoefte
 de menscheff tot bouwficeringe der voorl.
 grote & kleine moeren te graben, sonder
 sonich speciaal consent daer toe van noedt
 te hebben, doch met respect van de moeren
 in de voorl. vanden, die sijn E. dese moezen-
 staende sal mogen lasten flaghelixen: waer-
 togen de heeren Conventialen van huybergen
 aen de Heer van hogherheid accorderen
 de vrijheit van de wiffchenij op haere
 grote & kleine moeren voorl. sonder
 consent als vooren, so vermaen de voorl.
 heer op sijn heereijckheit off dese ontrent
 sal sijn. & is onderlinge verdraghen dat de
 laste off dispuet van de moeren met de
 toebereynghe heide gedurende dit accort
 sal sijn & blyven in s' ongespreindicent &
 in termen als voer desen, is geverst dille
 by dese ondersteekeninge valt stollende voor
 den termijn van thien naevolgende jaren.
 teincoude der waerheit hebben by desen
 respective gunderscheit & vab ondersteekent
 Corn. van vanden van hogherheid.

het voorl. accort wordet by ons ondersteekent voor
 thien jaren geykinnent, ~~so verstaet tot in den~~
~~van den~~ Datum huybergen den 27 Junij 1651

J. P. Borckens prior
 J. Joann. de J. v. v. v.
 J. h. v. v. v. v. v.
 J. v. v. v. v. v. v.
 J. v. v. v. v. v. v.
 J. v. v. v. v. v. v.

trijentige continuatie van
feekd. accoort by nuy op
den 28 aug. 1686 gemaect
met de Heeren van Huybergen.
ick heb den haelt. den de
scout. de Potte en gonden
voor 20 iach

Straven, Reijmandus Leenders, Guilhelmus Brouwers. De heer Van Aarssen behield het recht om er zelf te vissen.

Op 28 november 1761 verkoopt de Hoogwelgeboren Heer Albrecht Nicolaas Baron van Aarssen-Beijeren aan de heer Pieter Andries van Mattenburg, raad en intendant van Zijne Keurvorstelijke Doorluchtigheid Palz, Markies van Bergen op Zoom, de heerlijkheid Hoogerheide en half Ossendrecht. Bij het gedeelte Suster- of Grootte Meer moet het Convent eerst nog schulden vereffenen.

In 1769 had de prior met de markies een kwestie over de Grootte Meer. Uit overlegde bescheiden van 30 augustus 1487 zou blijken dat het Convent hierop aanspraak kon maken. 3) De advocaat van de Souvereine Raden van Brabant stelt de markies in het gelijk. Toch schrijft het Convent bij de Franse overheersing in 1794 als bezitting onder no 29: De Grootte en Kleine Meer onder Ossendrecht.4)

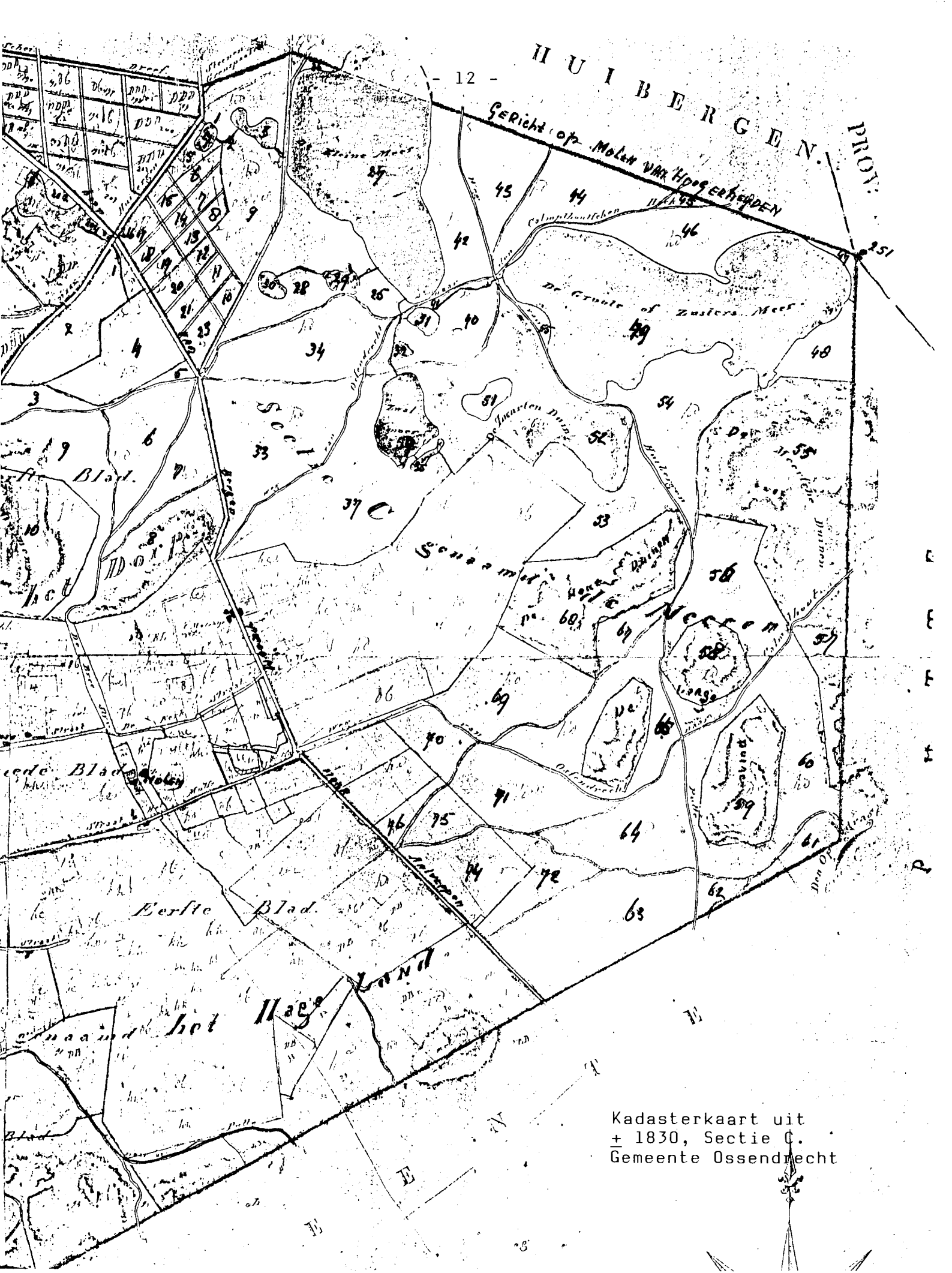
De bezetting door de Fransen duurt van 1794 tot 1814. Alle bezittingen vallen onder hun domeinen en gaan, voor zover er geen andere regeling is toegepast, in 1814 over naar de Staatsdomeinen.

HOOFDSTUK I

Op 27 december 1822 5) komt een wet tot stand, die bepaalt dat onder voorwaarden domeingronden te koop worden aangeboden. Door spanningen tussen Noord en Zuid met de uiteindelijke afscheiding van België worden deze verkopen wel wat vertraagd.

EERSTE OVERDRACHT, DOOR KOOP: 1839.

Op 30 november 1839 vindt een grootschalige verkoping plaats onder meester Gunter Theodoor Benjamin Croisch,

Kadasterkaart uit
 + 1830, Sectie C.
 Gemeente Ossendrecht

inspecteur der domeinen, residerende te Arnhem.

Koop_32: Te Ossendrecht wordt aangeboden de Groote Meer. Een waterkolk met visserij en heide, Sectie C, no 49. Groot 55 bunder 86 roeden 50 ellen. Verpacht aan Adriaan Klaassen uit Huijbergen tot 30 december 1841 voor een jaarlijkse som van vijfenzestig gulden en zesenvijftig en een halve cent. De inzet is f 600,--. Er wordt f 150,-- bijgeboden en het wordt gegund aan de heer Petrus Johannes van Loon. Hij tekent: Van Loon Lodewijkx. Hij is dus de eerste koper na de Franse Tijd.

Koop_33: Eveneens een waterkolk met visserij en heide genaamd Kleine Meer. Ingezet op f 200,-- door Petrus Johannes v.d. Bergh, bouwman te Huijbergen en verkocht voor f 450,-- aan de drie gebroeders De Bie, zijnde, Johannes, landman te Halsteren, Cornelis, pastoor te Hoeven en Marinus, pastoor te Huijbergen.

De Groote Meer is bij deze verkoop nog omzoomd door domeingronden.

Westelijk loopt de weg Wouw-Huijbergen-Putte door de duinen. Deze weg wordt ook wel Wouwse Baan genoemd.

De koper, Van Loon, heeft tot aan zijn dood in 1852 meerdere gronden bij de Meer in zijn bezit gekregen.

In de Sectie C waren dat totaal 147 bunder 52 roeden 74 ellen. Op perceel C 141, ten noordwesten van de Meer, liet hij in 1844 een arbeidershuisje bouwen. Aangenomen mag worden dat dit de eerste stenen bebouwing in dit gebied was.

Aan de overkant van de Putseweg, in de Secties B en D, kocht hij $\pm$ 62 bunder 39 roeden 20 ellen, gelegen aan beide zijden van de Ossendrechtse Baan, waaronder de woning en herberg "Jagersrust". Over beide woningen later meer.

TWEEDE OVERDRACHT, DOOR VERERVING: 1852.

Van de erfgenamen zijn genoemd:

Zijn vrouw Isabella Maria; de dochter Elisabeth Isabella Dimphina, gehuwd met Willem van Alphen, hotelhouder van "De Linde" te Breda; Johanna Josephina, gehuwd met Johannes Gilbert, koopman te Antwerpen; de zoon Petrus, koopman te Antwerpen; de zoon Josephus Fredericus, fabrikant te Antwerpen; de dochter Cecilia Josephina Isabella, gehuwd met Josephus Hubertus de Ridder, kandidaat-notaris te Borgerhout; Isabella Maria Agnes, gehuwd met Franciscus de Gruijtters, koopman te Antwerpen; Rosalia Angelina, gehuwd met Carolus Lodewijkx, wonende te Ossendrecht.

DERDE OVERDRACHT, DOOR KOOP: 1863.

Antonius Vernimmen, koopman te Borgerhout, koopt op 23 september 1863 in herberg "De Roskam" te Putte het bezit van de erven Van Loon-Lodewijkx. Zijn schoonzoon, Johannes Baptist van Dijck, commissionair te Antwerpen, koopt het gedeelte in Sectie B. De verkoping vindt plaats onder notaris Van Nouhuijs uit Ossendrecht.

VIERDE OVERDRACHT, DOOR KOOP : 1864.

Voor notaris Thomas Adriaan Wagthe uit Tholen geschiedt de verkoping van het bezit van Antonius Vernimmen. De koopster is Vrouwe Johanna Maria de Pous. Ze is niet in gemeenschap van goederen getrouwd met de heer Adriaan Tak van Poortvliet, grondeigenaar, wonende te Middelburg. De naam Poortvliet is afkomstig van zijn bezit in de ambachtelijke heerlijkheid Poortvliet.

VIJFDE OVERDRACHT, DOOR VERERVING: 1871.

Bij het overlijden van Vrouwe de Pous zijn er vijf erfgenamen: Haar man Adriaan Tak van Poortvliet; Casper Pieter

Koolhaas, dokter te Den Haag; Johannes Pieter Roebert Tak, lid van de Tweede Kamer; Jacoba Susanna Petronella Tak, echtgenote van Abraham van der Swalmen, dokter-directeur van het Geneeskundig Gesticht voor Krankzinnigen te Delft; Dina Anthoinette Tak, zonder beroep, wonende te Middelburg.

ZESDE OVERDRACHT, DOOR VERERVING: 1874.

Notaris Antonius Martinus Tak regelt bij het overlijden van Adriaan Tak van Poortvliet de overschrijving voor de drie eerdergenoemde erfgenamen:

Meester Johannes Pieter Roebert Tak, lid van de Tweede Kamer; Jacoba Susanna Petronella Tak uit Delft en Dina Anthoinetta Tak uit Middelburg.

Er vindt een verdeling plaats van het erfgoed, waarbij J.S.P. Tak, buiten gemeenschap van goederen getrouwd met Abraham v.d.Swalmen, wonende te Delft, in het bezit komt van de Groote Meer met de gronden daar omheen: Sectie C, groot 126 ha 50 a 60 ca. Ook is zij medebezitster van "Jagersrust".

ZEVENDE OVERDRACHT, DOOR KOOP: 1884.

Mevrouw Van der Swalmen-Tak verkoopt op 31 juli 1884 haar bezit in Sectie C aan de heer Francois Joseph Gerard Servais, zonder beroep, wonende te Antwerpen. De koper verbindt zich nimmer het water, op de gekochte goederen staande door welke oorzaak ook, te zullen leiden naar de zijde van het landgoed "Jagersrust" te Ossendrecht. Uit overlevering blijkt dat er veel wateroverlast bestond ten westen van de Putseweg. Als de bewoners in de winterperiode naar Ossendrecht wilden, ging men langs de oostkant van de grote weg naar het zuiden en dan over het hoger gelegen duingebied.

De bebossing in het gebied de Groote Meer is dan nog zeer schaars. Bij meneer Servais begint eigenlijk een nieuw hoofdstuk.

Toch gaan we nog even terug in de geschiedenis, want ook in dit gebied is de boswachter verschenen.

DE GEZAGSDRAGER.

Op 4 september 1816 wordt te Steenberg en Cornelis Huijgens geboren. Hij trouwt later met Anna Maria Swijters. Ook hun zoon Adriaan is te Steenberg en geboren. Via Nieuw-Vossemeer en Woensdrecht komen zij op 13 november 1852 te Ossendrecht wonen en wel op "Jagersrust".

Hij pachtte dit boerderijtje en de herberg voor langere tijd. Wanneer het bezit van eigenaar veranderde, werd zijn pacht vernoemd en kon hij dus niet worden verwijderd. Zijn oudste zoon Adriaan vindt te Woensdrecht Allagonda Wuijts als vrouw. Zij worden de bewoners van het eerder genoemde huisje aan de Groote Meer op C 141.

In een verkoopakte werd eerder Johannes Franciscus Matthijsen als bewoner vernoemd.

Voor het jonge paar is niet veel geluk weggelegd. Eerst twee doodgeboren kindertjes en dan sterft ook de vrouw van Adriaan. Al snel daarna trouwt hij met Anna Cornelia Danen. Zij had al twee kinderen, Petrus Johannes en Godfridus. De broer van Adriaan, Johannes, trouwt met Maria Danen, een zuster van Adriaans tweede vrouw.

Later is ze in Ossendrecht beter bekend als "Suikere Miejke". Ook zij blijven wonen bij de Putseweg.

In het gezin op de Groote Meer worden nog vijf kinderen geboren. Adriaan Huijgens is waarschijnlijk in dienst geweest bij Vrouwe Van der Swalmen - Tak. In 1880 komt hij in het bezit van de officiële boswachterspapieren.

Anna Danen.

Maria Danen.

HOOFDSTUK II

Er is niet precies een datum te prikken betreffende het ontstaan van het landgoed "Groote Meer". Vanaf 1839 tot 1884 is een lijn gevolgd van bezitters van deze waterkolk en het land daar omheen. Op 15 juni 1881 had Servais al gekocht in de Sectie A te Putte 78 ha 39 a 10 ca. Dit kocht hij via notaris Van Nouhuijs uit Ossendrecht van de Hooggeboren Constantin Pierre Baron de Caters. In 1885 was bij Rochus Ansems in "De Prins" te Ossendrecht weer een inzet voor 77 ha 74 a 60 ca aan gronden in de Sectie C. Op de tweede zitdag in de "herberge" van Charles Philips was het weer Servais die het koopcontract tekende ten overstaan van notaris Waltherus van Gastel uit Wouw.

De verkopers zijn: de heer Amidié Pierre Marie Baron de Caters, grondeigenaar; de heer Edouard Francois Marie de Caters, bankier; Mevrouw Morel, geboren Valerie Colette Marie de Caters; de heer Raymond George Marie de Caters, bankier. Zij waren de kinderen en erfgenamen

van de Hoogwelgeboren Heer Constantinus Petrus Baron de Caters en Mevrouw de Barones de Caters, geboren Emilia Josephina Francisca van den Berghe.

De aankopen van 1881, 1884 en 1885 te zamen zou men de basis kunnen noemen voor de oprichting van het landgoed, waarvan ook een flink stuk te Putte komt liggen.

De zoon Alphons Charles Servais koopt samen met Pierre Joseph de Decker nog 46 ha 77a 9 ca bij in dit gebied van grondeigenaar Loduvicus Jansen, brouwer te Mechelen. Dit gebeurde in 1887 onder notaris Sperna Weiland in de herberg "Jordaens" te Putte. In 1889 kocht hij in dezelfde herberg en ten overstaan van dezelfde notaris 25 ha 2 a 9 ca van Joseph de Cocq, bierbrouwer te Mechelen.

AANVANG BEBOUWING.

Vader en zoon Servais wilden na het aankopen van de gronden, bossen en heidevelden, meren en vennen het geheel tot een landgoed verheffen.

De prachtige omgeving in dit waterrijk gebied gaf daar zeker aanleiding toe. Om alleen maar te opereren vanuit het kleine huisje van Adriaan Huijgens vond men geen juiste gedachte.

In 1890 wordt begonnen met de bouw van een boerderijtje. Doelend op de eerste bewoner, boswachter Huijgens, wordt op de woning de naam "de Politie" aangebracht. Zijn oude huis werd afgebroken en verwerkt in het nieuwe.

Dit is grondig gebeurd. Bij graaf- en naspeurwerk in 1992 is alleen nog een klein stukje fundering gevonden. Met de komst van het boerderijtje wilde meneer Servais voorzien in woongelegenheden voor mens en dier, een stuk voedselvoorziening en opslagruimte.

De ontginning, het aanleggen van park en wandelpaden, de aanplant van bossen, enz. vragen ook om meer mensen. Naast het gezin Huijgens-Danen, dat zou uitgroeien tot

zeven kinderen, komen ook nog wonen: Jan Wils, Cornelis Jaspers, Piet He-laarts, Marijn Aarts, Marinus, Charles en Leonardus Stok en de vrouwen Maria Prinsen en Johanna van Meel.

Eerste bebouwing "de Politie".

NOG GRONDAANKOOP.

Mevrouw Bertha Janssen, als grondeigenaresse uit Mechelen en de weduwe van de reeds eerder genoemde bierbrouwer J.E.E. de Cocq, verkoopt op 31 juli 1890 in de Sectie C drie kopen grond. Pierre de Decker en Alphons Servais kopen hier samen de 89 ha 12a 10 ca.

In de verkoopakte staat vermeld, dat het huisje gelegen op perceel C 264 niet bij de koop is inbegrepen. De oude eigenaar De Cocq zou toestemming hebben verleend aan Petrus de Laat-Paardekam om op zijn grond een huisje te mogen bouwen. Het had bij de verkoop een geschatte waar-

de van honderd vijftig gulden. Het stond aan de oostkant van de Putseweg tegenover het latere "Dennenheuvel". De tweede bewoner van dit pandje was Anthonius de Dooij-Oosterbos. Boswachter Fons de Dooij wist nog dat zijn moeder vertelde dat het verscholen zat onder een grote boom, waar de top uitgezaagd werd omdat de schoorsteen niet meer trok.

EEN TWEEDE BEBOUWING.

Kort bij het boerderijtje komt in 1895 een tweede bebouwing met een schuur en garage genaamd "Meerzicht". Dit laatste lijkt misschien onjuist, maar de Servais waren reeds vroeg in het bezit van een automobiel.

In 1901 wordt Alphons Servais bekeurd voor het te hard rijden op de weg Nijmegen-Arnhem. Hij zou zich met zijn auto no 281 met een grotere snelheid dan 8 km per uur hebben voortbewogen binnen de bebouwde kom. Dit meldt A.J. Oele in zijn boek.6) De woning die dus gebouwd werd leek haar doel wat voorbij te schieten. Misschien was zij wel bedoeld geweest als verblijf voor de familie Servais.

Tweede bebouwing: "Meerzicht".

Het vele werk dat moest worden uitgevoerd op het landgoed, noopte hem nog een vaste man te plaatsen. Alfons van Veldhoven en zijn vrouw Dimphina Maria Meesters komen hier op 31 juli 1897 wonen. Hij wordt boswachter en zorgt ook voor aanplant en onderhoud. Nog een nieuw bouwwerkje kwam tot stand: een botenhuis, ook wel badhuis genoemd, aan de Groote Meer. Bij het kadaster werd het vermeld als "Villa Meerberg". Ook hierin was een tijdelijk verblijf mogelijk.

"Villa Meerberg" Ossendrecht

"Villa Meerberg".

GRONDAANKOOP GAAT DOOR.

Vader en zoon Servais verwierven in 1893 samen nog 138 ha 50 a 23 ca. Zij kochten dit van Mevrouw de Vinck, geboren Leonie Marie Albertine Moretus Plantin; Jonkheer Alexis Marie Karel Hendrik Moretus Plantin, grondeigenaar te Ekeren; Mevrouw de Barones de Renette, geboren Isaura Maria Josephina Moretus Plantin, echtgenote van de heer Xaverius Ferdinand Gleslenus Albrecht Nicolaas Baron de Renette de Villers Perwin, gepensioneerd luitenant-generaal, Commandeur van de Leopoldsorde.

Mevrouw de Markiezin de Granges de Surgères, geboren Georgine Maria Augustina Moretus Plantin, echtgenote van de heer Anatole Lodewijk Theodoor Maria Markies de Granges de Surgères, wonende te Nantes.

OVERDRACHT.

In 1897 draagt de heer P.J.G. Servais het landgoed over aan zijn zoon Alphons Charles, koopman, wonende te Borgerhout. Dit wordt geregeld bij notaris Voeten te Ossendrecht. Wanneer ook Pierre Joseph de Decker zijn helft van wat hij samen met Alphons Servais kocht aan hem overdoet, zit er flinke groei in het landgoed.

Er komen nog wat kleine kopen bij: één te Kalmthout en één aan de westkant van de Putseweg, tegenover de nieuwe inrit. Daar beginnend wil hij een oprijlaan aanleggen tot aan het Swaluwmoer waar hij een jachthuis wil bouwen.

Maar de plannen worden gewijzigd. Iets verder noordelijk komt een lange oprijlaan, lopend van de Putseweg tot aan de Groote Meer.

Oprijlaan naar landgoed Groote Meer.

Aan het eind van de laan komt een jachthuis, ook wel genaamd "het Hof" of in dialect "'t'Of".

Jachthuis "het Hof" anno 1991.

De rijbaan, die niet door zwaar verkeer mocht worden gebruikt, werd over de hele lengte aangestraat. Het verhaal deed de ronde in Ossendrecht, dat een steenbakker een jaarproduktie had geleverd om dit te realiseren. Maar meneer Servais was misschien wat slimmer en kocht op meerdere plaatsen restanten steen.

DE KROON OP HET WERK.

Als een kroon op het landgoed werd in 1900 een prachtige uitkijktoren gebouwd, de zogenoemde Belvédère. Dit gebeurde op het natuurlijk hoogste punt van Noord-Brabant, 36 meter en 80 cm. In deze $\pm$ 15 meter hoge toren kon men op verschillende hoogten genieten van een schitterend panorama in alle windstreken. Verschillende schilders trachtten de schoonheid van dit landschap in beeld te brengen. De bekendsten waren Geelhand en pastoor

Uitkijktoren of Belvédère.

Van Doren uit Kapellen.

De toren was in warme zomers ook zeer geschikt voor de brandwacht.

In het "Meer-huis" was een vergunning voor het tappen van drank.

Meneer Servais was daar minder gelukkig mee. Toch wilde hij de mensen, die hier werkten, of om andere redenen verbleven, niet het plezier ontnemen van een lekkere drank. Misschien zat er ook wel een verdienste aan vast.

Daarom besluit hij net buiten het landgoed een gelegenheid te

bouwen. Het wordt een woning met herberg, genaamd "Meerzicht", en geplaatst tegenover de oprijlaan aan de westkant van de weg Putte-Hoogerheide. Hij zorgt ook nog voor de klandizie door mensen in Antwerpen aan te raden "Meerzicht" te bezoeken.

Het boswachtersgezin Adriaan Huijgens-Danen ging bewonen. Zo Adriaan er nog heeft gewoond, dan is dat maar van korte duur geweest. Hij sterft te Utrecht op 14 december 1900. Zijn opvolger in "de Politie" op de Groote Meer is Bart de Dooij, die met Johanna van Veldhoven gehuwd is.

Foto : Café "Meerzicht" met de woning van boswachter Huijgens.

Bid voor de Ziel van Zaliger
Adrianus HUIJGENS,
Echtgenoot van
Anna Cornelia DANEN,
geboren te Steenbergden den 7 Maart 1846
en overleden te Utrecht den 14 December 1900,
voorzien van de H. Sacramenten.

Wij zijn hier wandelaars in een tranendal en hebben geen blijvende woonplaats. Hebr. XIII, 14.
Mijne dagen zijn als een schaduw verdwenen. Ps. C 1, 6.
Heer! hier ben ik, gij immers hebt mij geroepen. 1 Kon. XXXIII 9.
Waarom, o Heer, is mijne kwaal zonder hulp en ontgehoord? Omdat Gij, o Heer, gehandeld hebt volgens Uwen wil. Gij zijt echter mijne hoop en mijn deel in het land der levenden. Ps. CXXI, 6.
Dierbare echtgenote, weest niet bedroefd gelijk zij die geene hoopen hebben. 1 Thess. IV, 12.
Kinderen, vergeet de lessen uws vaders niet. Prov. 1, 8.
Eert uwe moeder al de dagen haars levens. Weest haar behulpzaam. Job. IV.
En indien gij mij bemint hebt, toont dit door uwe gebeden. H. Gregor.
Genadige Jezus! verleen uwen dienaar Adrianus de eeuwige rust. Rit. Rom.

ANSEMS, OSSENDRECHT.

✠
BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
Anna Cornelia DANEN
WEDUWE VAN
Adrianus HUIJGENS
geboren te Steenbergden, den 1 September 1843
overleden te Ossendrecht, op 5 Februari 1929,
VOORZIEN VAN DE H.H. SACRAMENTEN.

De krachten hem verlatende, stierf hij in eenen gelukkigen ouderdom, in gevorderden leeftijd en heeft de volheid zijner dagen bereikt.

Gelukkig en wijs is de mensch die in zijn leven zoo is, gelijk hij wenscht gevonden te worden in zijn dood. TH. A. KEMP.

Heer doe met mij naar Uwen wil, en gebied, dat mijne ziel in vrede wordt opgenomen; want het is mij dienstiger te sterven dan te leven. TOBIAS III : 6

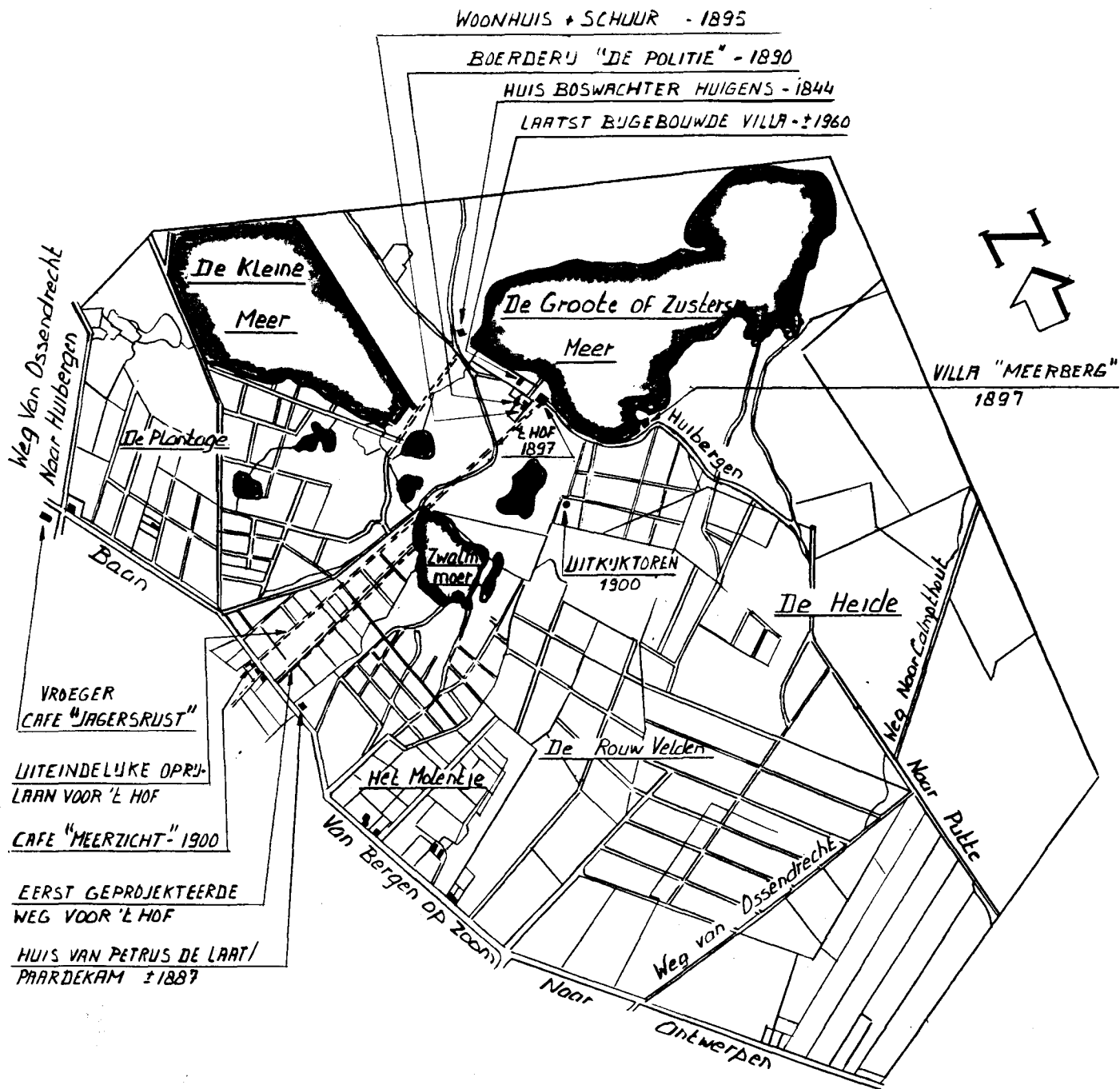
Dierbare Kinderen en Kleinkinderen, ik verlaat U om naar een beter leven over te gaan waar ik U allen eens hoop te ontmoeten. Help mij ondertusschen door uwe gebeden.

Bermhertige Jezus, geef haar de eeuwige rust. (7 j. en 7 q. afl.)

ZIJ RUSTE IN VREDE.

Louis Soffers, R. K. koster, Ossendrecht

Gedachtenisprentjes van Adriaan Huijgens en Anna Danen.

Situatieschets Gem. Ossendrecht

De boswachterssterkte was nu dus: Bart de Dooij, Fons van Veldhoven en Godefridus (Frie) Danen. Deze laatste woonde niet bij "het Hof", maar naast het "Meerzicht" aan de Putseweg. Frie, die getrouwd was met de zuster van Bart, ging, in dienst van meneer Servais, eerst nog wonen te Antwerpen. Maar dat was een misrekening. De heimwee naar de bossen was te groot. Terug dus in dienst op het landgoed. Men spreekt nog met bewondering over het grote aantal kilometers dat hij, samen met zijn hond, hier in de bossen moet hebben afgelegd.

Frie was correct. Hij berispte eens een jager uit Antwerpen, een vriend van meneer Servais, niet wetend dat deze nog eens zijn werkgever zou worden. Maar deze man nam dat later sportief op.

Van links naar rechts: Jo van Veldhoven, Dien Meesters, Bart de Dooij, Alfons van Veldhoven, Willem de Dooij, Louis van Veldhoven, Pierre van Veldhoven, Piet de Dooij, Kees van Veldhoven. Op de voorste rij van links naar rechts: Roos van Veldhoven, Rinus van Veldhoven en Fons de Dooij.

Bart de Dooij had als nevenfunctie het werk op de boerderij. Hij had, met paard en kar, vaak contact met Antwerpen. Op de heenreis vervoerde hij hout en producten van de boerderij en op de terugweg mest uit de paardestallen van zijn baas.

In 1899 had Alphons Servais van de R.K. Armen van Huijbergen in de heide Sectie C delen van no 27, genaamd Kleine Meer, gekocht, totaal 1 ha 76 a. Op 31 januari 1901 gaat de Kleine Meer van het Bisdom Breda over aan Servais. Totaal 42 ha 19 a 50 ca.

Deze koopakte was ondertekend door de weleerwaarde heer Wilhelmus van der Pol, directeur van het Bisschoppelijk Instituut Sainte Marie te Huijbergen.

DE NIEUWE LANDHEER.

Het is 1902 als een nieuwe koper zich aandient voor het landgoed Groote Meer. Zijn naam is Aimée Adolphe Manceau, scheepsmakelaar, wonende Kunstlei 69 te Antwerpen.

Hij koopt dennenbos, heide, woeste gronden, 't huis tegen de weg, de villa, 't toezichtershuis, stallen, schuur, hondekot, belvédère, jachtpaviljoen, water, moeras, duinen met grond en toebehoren, onder- of bovenbaat met bestaande ijzerdraden, barelen, staken en afsluitingen.

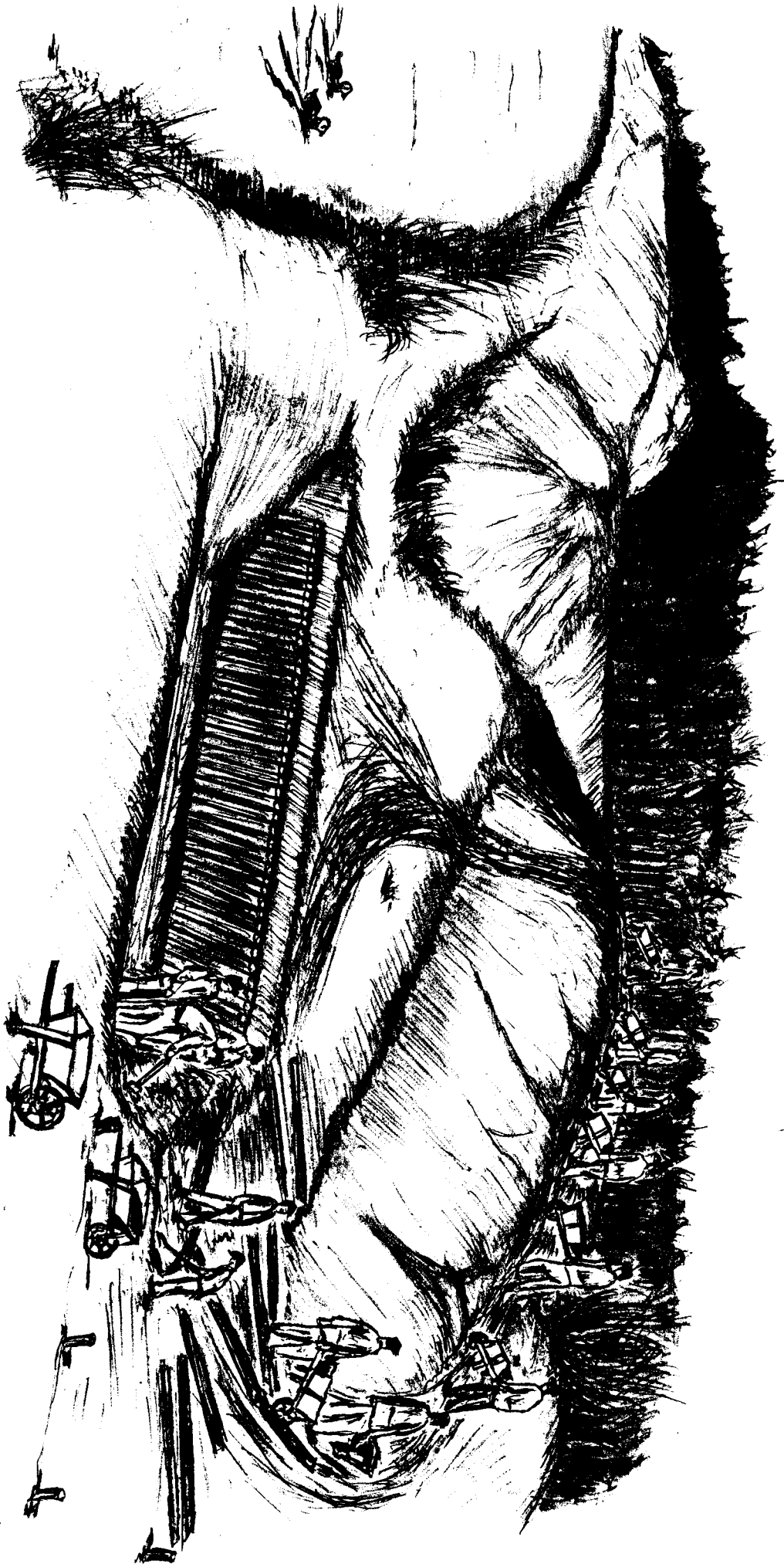
Te Ossendrecht is dat 427 ha 99 a 30 ca; te Putte 196 ha 14 a 80 ca; te Huijbergen 6 ha 98a 70 ca; totaal 631 ha 12 a 80 ca, waarvan 9 a 70 ca afgaan voor uitwegen, enz. Gedaan bij notaris De Duve te Antwerpen.

Op 10, 24 en 31 juli 1905 koopt hij nog meer bij.

De verkoping is in het koffiehuis "De Kroon" bij Frans van Linden te Hoogerheide. Notaris is Frans Deckers uit Antwerpen. De verkopers zijn: Mevrouw Jeanne Marie Louise Gravin Cornet d'Elzjus du Chenoy. Bijgestaan door haar man Lucien Pierre Louis Mangeot, kapitein der Artillerie Saint Malo; de heer Aimée Frédéric Anatole Jean

Het "Zavelconvooi" aan het werk.

Graaf Cornet d'Elzcius du Chenoy, grondeigenaar te Saint Lumaise.

De grootte van de koop bedroeg 24 ha 61 a 60 ca.

MENEER MANCEAU.

Hij is een dynamische man, die grootse plannen had met zijn nieuw verworven landgoed. Ontginning en waterbeheersing hadden de meeste aandacht. De boswachters kregen de opdracht al hun werkzaamheden dagelijks op papier te zetten. Hij wilde een duidelijk beeld van de kosten en baten. De ontginningen bij Kalmthout waren zijn eerste confrontatie met het waterprobleem. Door verbetering van de afvoeren brachten deze extra water naar de Grootte Meer. Daar dit geen natuurlijke afvoer bezat, ontstond er meer en meer wateroverlast. Hij liet zijn mensen dammen opwerpen. 's Nachts werd daarbij gewaakt, omdat anders de boeren de versperringen doorstaken. In zijn strijd tegen het water verloor hij twee maal een juridisch proces. In 1915 kreeg hij toestemming een afvoer te graven dwars door het duingebied. Het water kon dan via sloten en doorvoeringen de Zuidpolder en daarna de Kil en de Westerschelde bereiken. Het voor die tijd gigantische karwei werd uitgevoerd met behulp van primitieve middelen, zoals kruiwagens en schop. Het ontelbare aantal kruiwagens geel zand (zavel), dat werd vervoerd over de kruiplanken, kreeg de naam "Zavelconvooi". (Zie tekening 1) De afvoerbeek werd afgezet met paaltjes om zandverzakking tegen te gaan. Dit alles werd gerealiseerd van 1915 op 1916. Het plan was geslaagd. Meneer Manceau meende daar zijn slag geslagen te hebben. Maar in 1918 kwamen de eerste klachten. De besturen van de Zuid- en de Noordpolder dienden een klacht in bij het gemeentebestuur van Ossendrecht. Grote massa's water, vermengd met duinzand, bedekten de weide- en landbouwgronden in de polders.

Ingekomen
den 18 APR 1918
N°

Assendrecht 16 April 1918.

N° 207
Onderwerp
Vermaedelijke drooglegging
Kwarte meeren en
landerijen

Naar aanleiding van
Uld. aanschrijven van 11 April j.l.
N° 415 hebben wij de eer Uld. mede te
deelen dat die meening is gegrond op het feit
dat de Heer Panceaut grafwerk heeft
laten verrichten, en het werk heeft laten uit-
passen, met het kennelijke doel, om het water
van de Kwarte meeren, welke van nature
geschapen zijn als waterreservoir, in het vervolg
te laten uitvateren gedeeltelijk in de Noordpolder
Nocht dit werk niet onverwijld verhinderd
worden, dan zal de Noordpolder niet alleen
een reusachtige haemelheid water moeten ont-
vangen, waardoor groot gevaar komt van
overstromingen der landerijen, doch ten-
zij de toestand zoo wordt, dat de genoemde
polder het water zal moeten onttrekken
van duizende H.A., welke zelfs tot in
België gelegen zijn.

Het Bestuur v.d. Noordpolder dringft er
met klem op aan om in deze voor haar zoo
gewichtige ten spoedigste te willen ingrijpen,
en verzoekt Uld. ook beleefd tot steun om
het dreigende gevaar te keeren.

Het Dag. bestuur v.d. Noordpolder
J. C. Jacobs. Voorzitter

Aan
Heeren Burgmeesteren
Wethouders der Gemeente
Assendrecht.

G. J. Bijzander
Secretaris

Onderwerp:

Klacht J. Cogels te
Ossendrecht.
Afwatering gronden.

Bericht op schrijven van
13/17 Maart 1926, G. nr 81
Ie afdeling.

In antwoord op Uw bovenaangehaald schrijven hebben wij de eer Uw College het volgende te berichten.

De Heer Cogels is thans eigenaar der "Grootte Meeren" met hare omgeving, wiens eigendommen mede ernstig door het water hebben geleden.

Sedert einde December 1925 staan nagenoeg alle heivelden, bosschen en ontgonnen gronden van die "grootte meeren" tot den provincialen weg Hoogerheide-Putte en laatstgenoemde gemeente diep onder water. De grootte regenval en de afvloeiing van de ontgonnen gronden enz. in België zijn o.i. mede oorszaak, dat de waterstand vooral dit jaar een ongekend hooge stand heeft aangenomen, zoodat nagenoeg alles in het Zuid-Oosten onzer gemeente ten Oosten van den genoemden Prov. weg onder water staat. De "Grootte Meeren" hebben een peil bereikt, zoodat nooit te voren gekend werd en nog steeds komt het water opzetten. Reeds omstreeks Nieuwjaar was de waterstand lang den Prov. weg zoo hoog dat de bermen over een grootte lengte onder water stonden en de weg overstroomde, zij het dan met een lagen en geringen vloed. Het water moest door een steenen duiker (50 x 70) doorgelaten worden. Het bleek later dat deze duiker was verstoppt (vermoedelijk met opzet, omdat daarin hout en mitsaards werden aangetroffen) en verder door een potbuis duiker. Ook deze was verstoppt. Aan de Westzijde van den provincialen weg waar de slooten verwaarloosd en niet tijdig geruimd waren moest al het water door een smallen, ondiepen sloot (een waterleiding die reeds van oudsher dateert en voorheen naar oudere van Dagen bewaerd, veel dieper was) in westwaartsche richting afvloeien naar de Schelde.

A a n

Heeren Gedeputeerde Staten
van Noordbrabant.

35 -
In deze lossing bevinden zich verder dammen welke van een kleine buis voorzien zijn. Deze belemmeringen zijn oorzaak dat het water in meer dan onvoldoende mate afvloeiende en het peil steeds hooger werd en alle houtgewas gedeeltelijk onder water zette. (Deze lossing staat niet op den legger der waterleidingen)

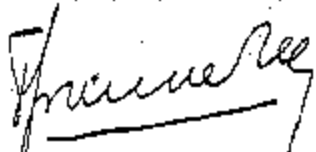
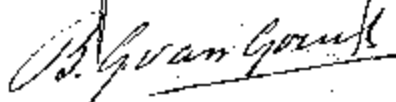
De pachter der landerijen waardoor deze waterlossing stroomt zette verder een dam, opdat het water zou tegengehouden worden en zijne landerijen zooveel mogelijk van water zouden verlost blijven.

Een afdoende verbetering kan alleen van hooger hand worden daargesteld, daar de aangrenzende eigenaren de lager gelegen gronden, van de hooger gelegen gronden het water moeten ontvangen en de een er weinig of geen schade van heeft terwijl de andere er ongekend groote schade door lijdt. Het water zakt zachtjes aan af naar de klei-polders, waarin het water stijgt en zand medebrengt, hetgeen zeer nadeelig is voor die polders en zulks te meer, daar de ingelanden dezzer polders hebben zorg te dragen, dat het steeds meer toevloeiende water wordt afgevoerd naar de Schelde, waar vaak door de hevige winden uit het Westen, het buitenwater wordt opgezet en de polder diensgevolge niet loozen kan.

Ingrijpen van hooger hand wordt door ons dringend noodig geacht, opdat eene regeling tot stand komt, tot regelmatige afvoer van het water waarin alle belanghabben den hun evenredig aandeel bijdragen.

Burgemeester en Wethouders

van Ossendrecht,

burgemeester.

wethouder.

Men wees naar meneer Manceau.

1925 was ook weer een topjaar voor de wateroverlast. Bijna het gehele gebied van het landgoed onder Ossendrecht stond blank. Hier en daar liep het water over de Putseweg. Weer wees men naar de heer van het landgoed. Maar er was gesaboteerd: afvoeren waren dichtgestopt en een boer had een dam gelegd om zijn gebied te vrijwaren tegen wateroverlast. Water en nog eens water. Men zou denken aan fantasieverhalen, nu de Groote Meer er anno 1992 zo droog bij ligt. Het "zavelconvooi", als waterafvoer, deed voor het laatste dienst in 1952.

Ook de ontginningsplannen van Manceau werden niet aangemoedigd. Deze man had andere plannen met het landgoed. Hij wilde naast bosbouw, visvangst en jacht ook meer aan landbouw gaan doen. Misschien gingen zijn gedachten nog verder.

In 1913 was er een meneer Verschaven, die de Groote Meer wilde beproeven met zijn watervliegtuigje. Jammer dat hij bij de landing een van de bootjes verloor. Een vervolg zat er niet in, toen in 1914 de oorlog uitbrak.

In deze periode, die vier jaar zou duren, kwamen er voor het eerst schaatswedstrijden. Ze werden vooral georganiseerd en aangemoedigd door Nederlandse soldaten uit het noorden, die hier aan de grens gelegerd waren. Boswachter De Dooij weet nog goed hoe de mensen naar dit schouwspel kwamen kijken.

De oorlog bracht ook veel smokkel en andere duistere dingen in dit gebied. Door gebrek aan brandstof komt er een "aanval" op de bossen. De vraag naar hout wordt steeds groter en de prijzen stijgen. De heer Klapwijk uit Delft plaatst voor houtbewerking enkele stoommachines in de Oude Meerbaan, kort bij de grote weg.

Veel hout wordt er naar Zeeland vervoerd. De zaai- en inplantverplichtingen bleven achter. Aan het einde van de oorlog lag het landgoed er gehavend bij. Het boothuis "Villa Meerberg" was in 1917 afgebroken.

OVERDRACHT VAN HET LANDGOED.

Een heer uit Schoten bij Antwerpen, geen onbekende voor de families Servais en Manceau, zou de nieuwe eigenaar worden van het hier en daar kalend natuurgebied te Ossendrecht. De koper voelde wel dat laatstgenoemde wat moeilijk zat met de nog uit te voeren aanplantingen.

Misschien was ook de ambitie was afgezwakt.

Snel kwam men tot een accoord. De notaris zal wel vreemd opgekeken hebben, want, zo werd later verteld, de betaling ging voor dit hele gebied "handje-contantje". Opm.pag.67.

De man die zich dat kon permitteren was Jonkheer Joseph Marie Cogels. Hij koopt het op 19 juli 1991.

We willen toch wel graag kennis maken met deze familie.

Begin 1500 komt de naam in Nederland te Helvoirt, Uden en later ook te Oisterwijk en Waalwijk voor als Covels.

Enkele naamsverklaringen zouden kunnen zijn: Covels of Cavels in de betekenis van "stukken grond"; een kovel was ook een gewaad, dat zowel voor de bedekking van het hoofd als voor de bedekking van de schouder diende.

Mogelijk is deze laatste betekenis hier van toepassing, want vanuit Waalwijk vertrekt in 1660 Huijbrecht Covels als kleermaker naar Antwerpen.

Zijn vader was vroeg overleden en hij werd door zijn moeder opgevoed. In zijn nieuwe woonplaats aangekomen is er voor hem snel succes. Op zijn 30ste jaar wordt hij opgenomen als "burger" en hij neemt de naam Cogels aan.

Hij huwt in 1662 met Sara Meerbaas.

Uit dit huwelijk worden drie kinderen geboren. De oudste, Jean Baptiste, geboren in 1663, komt in het bankwezen terecht. In 1743 reeds werd de familie door keizerin Maria Theresia van het Heilige Roomse Rijk, met terugwerkende kracht tot 1722, in de adelstand verheven. Dit gebeurde als dank voor de vele bewezen diensten aan de stad Antwerpen. In 1822 erkende koning Willem I deze verheffing en Henricus Franciscus Xaverius Cogels ontving de bijbehorende oorkonde. (Pag.36 t/m 40 .)

Wij Willem

Oyde gratie Gods Koning der Ne- Nassau, Groot Hertog van

Allen die doen zullen zien of haeren Erven Salut' Grien' h. Lande het a-
Lid van de Staten der provincie Antwerpen en van het staatselyke Bestuur de
Cogels en Isabella Cernilia Maria Stier en de jongste kinderen
en overzeggende dat de Ervenning van den adel zoo wel kan
opwekking van een edel recht tot voortreffelike bedryven by
Franciscus Xaverius Cogels en zyne wettige thans levende
alle volgende afstammelingen van zyn geslacht in naam
der Nederlanden met het praeviaal van Tenkheer en
en zyn kinderen als van euder tot veereuder uit we geslacht
was erkend, zonden consoling en ten eende te genviken
in het Koninkryk der Nederlanden zyn afstammelingen
geslacht te Ghyron waeren Een Schild van goud tamen
die en spreke van keel, Dit Schild goudt met vinnen
gewaerd van keel, waeres een wroeg van Synopstengene
Antker van Synopst, waeres een Speersad van Synopst
hier ter plaatsen met zom kruisen en metaten is afgemaet
Xaverius Cogels en zyne wettige nakomelingen het goud
gebricht ongesteld met en langin, Zoo hebben Wij derin Open
Franciscus Xaverius Cogels en zynen te doen registreren
van het geslacht van Cogels, en der andere Adellyke geslachten van
te brengen ter kennis van de Staten en van de Ridderschap der provincie van
Hertogen, Vorsten, Grafen, Landsheren en Jurisdicten Republiken en wien het
Franciscus Xaverius Cogels en zyne wettige nakomelingen en den voersied.
euehender te doen genviken. Wij gelasten in het Oynder Onzer Hoogen Rae
Ons Ryk die van de Ridderschap en Edelen in de volen van Hoogen Raad der
een in de Steden alden platten Lande den gemelden Tenkheer Henricus Franc
in al het voerschreven te erkennen, maar is het need daarby te handhaven in
ten eeste van het Ryk en ter bevestiging van voerevontyke regten atzoo hebben
naam tekening betrachtlyk in een contra Signeren door Onzer Staatsraad Gedes
Ons Groot Segel dinnende ter relatie van Onzer Hoogen Raad van Ant Gegeven

Bevestigd met het Groot Segel
ter relatie van den Hoogen Raad van Ant
A. C. Baron Houtchaert van Schaumburg

Geregistreerd by my Secretaris
van den Hoogen Raad van Ant.

C. Van der

1011

Nederlanden, Prins van Oranje

Luxemburg, enz. enz. enz.

1. brief van Jonkheer Henricus, Franciscus, Xaverius, Cogels,
 2. te Star Antwerpen, zoon van den heer Joannes Baptista Josephus
 3. dat welken afschreef is uit het adellijk geslacht van Cogels
 4. dienen tot verheffing van den luister des Souverains als tot
 5. anderen. Zoo is het dat Wy welgemelden Jonkheer Henricus
 6. en tevens Henricus, zee mannelijke als vrouwelike metgedes
 7. Erkennen en houden als te behooren tot den Adelstand
 8. Hoog Welgeboren in alles met zulke regten, als hem
 9. gesproken, het welk vroeger in de Nederlanden voor adellijk
 10. alle die voorregten welke by Sijns wettens aan den adel
 11. toegekend en als het alom adellijk Wapen van zyn
 12. met drie Incecrader, te luy en chef van Synopse en
 13. helm van zilver, geboerd, getraled en gezierd van goud
 14. en tot Camier een vlygt ter rechterzijde van goud en ter
 15. voorts met zyne Schieldekken van Synopse en goud, zoo als
 16. Sin ende de voorschreef Jonkheer Henricus Franciscus
 17. van deze Onze Erkenning en de voorregten aan den Adelstand
 18. Brief afgegeven met last aan gemelden Jonkheer Henricus
 19. byz. Onzen Hoogen Raad van Adel en het by dezen erkende Wapen
 20. de Nederlanden te doen afschrijven gelijc ook om dezen brief vervolgend
 21. arren. Hy zyne weening zal houden, Wy verzoeken alle Heeren, Raaden,
 22. onder zoudens mogen aangaan om den heer Jonkheer Henricus
 23. Adellijkstand te erkennen en de daaraan verbonden voorregten
 24. d van Adel en in liden de Staten der byzondere provinciën van
 25. Nederlanden, alle Heeren van Justitie en alle plaatselijke Regeringen
 26. iscus Xaverius Cogels en zyne wettige nabootelingen, niet alleen
 27. te beschermen, want Wy dat alles uit Onze zyne en Souverainemagt
 28. bevonden te behooren. Sin bevestiging in liden Wy doen met Onze
 29. met de dinsten der Staats Secretarie en vider doen toegezonden met
 30. op het Loo, den 11 Augustus 1822, het negende Jaar Onzer Regering

Willelm.

van wege den Koning

Antoine de Meuse

Ontvangen by my Secretaris vanden Hoogen Raad van
 de Staat en Leys tot dit diploma
 1822

TEKST VAN DE OORKONDE TER VERHEFFING IN DE ADELSTAND.

Wij Willem,

bij de gratie Gods Koning der Nederlanden, Prins van Oranje Nassau, Groot Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

Allen die dezen zullen zien of horen lezen Salut!

Gezien hebbende het adres van Jonkheer Henricus, Franciscus, Xaverius, Cogels, Lid van de Staten der provincie Antwerpen en van het plaatselijk Bestuur der Stad Antwerpen, zoon van den heer Joannes Baptista Josephus Cogels en Isabella Cornelia Marie Stier en de bijgevoegde bewijzen dat dezelve afkomstig is uit het Adellijk Geslacht van Cogels en Overwegende dat de Erkenning van den Adel zoo wel kan dienen tot verheffing van den luister des Souvereins als tot opwekking van eene edele zucht tot voortreffelijk bedrijven bij anderen. Zoo is het dat Wij welgemelden Jonkheer Henricus Franciscus Xaverius Cogels en zijne wettige thans levende en toekomstige Kinderen zoo mannelijke als vrouwelijke mitsgaders alle volgende afstammelingen van zijn Geslacht en Naam Erkennen en houden als te behooren tot den Adelstand der Nederlanden met het predicaat van Jonkheer en HoogWelGeboren in alles met zulke regten, als hem en zijne Kinderen als van ouder tot voorouder uit een Geslacht gesproten, het welke vroeger in de Nederlanden voor Adellijk was erkend, zouden competeren, en ten einde te genieten alle die voorregten welke bij S Rijks wetten aan den Adel in het Koninkrijk der Nederlanden zijn of zullen worden toegekend en als het aloud Adellijk Wapen van zijn Geslacht te blijven voeren. Een Schild van goud beladen met drie Spoorraden, de twee en chef van Synople en die en pointe van keel. Het Schild gedekt met eenen helm van zilver, geboord, getralied en gecierd van goud gevoerd van keel, waarop eene wrong van Synople en goud en tot Cimier eene vlugt ter rechterzijde van goud en ter linker van Synople, waarop een spoorrad van Synople voorts met zijne Helmdedden van Synople en goud, zoo als hier ter plaatse met zijn kleuren en metalen is afgemaald.

Ten einde de voorschreven Jonkheer Henricus Franciscus Xaverius Cogels en zijne wettige nakomelingen, het genot van deze Onze Erkenning en de voorregten aan den Adelstand gehecht ongestoord moge erlangen, Zoo hebben Wij in dezen Open brief afgegeven met last aan gemelden Jonkheer Henricus Franciscus Xaverius Cogels om eenzelven te doen registreren bij Onzen Hoogen Raad van Adel en het bij deze erkende Wapen van het Geslacht van Cogels onder die der andere Adellijke Geslachten van de Nederlanden te doen afteekenen gelijk ook om dezen brief vervolgens te brengen ter kennis van de Staten en van de Ridderschap der provincie waarin hij zijne woning zal houden, Wij verzoeken alle Keizeren, Koningen, Hertogen,

Het wapen van de familie Cogels. De beschrijving ervan staat op pagina 38.

Vorsten, Graven, Landsheeren en Souvereine Republieken en wien het verder zouden mogen aangaan om dezelve Jonkheer Henricus Franciscus Xaverius Cogels en zijne wettige nakomelingen in den voorzeiden Adellijke stand te erkennen en de daaraan verbonden voorregten, onverhinderd te doen genieten, Wij gelasten in het bijzonder Onzen Hoogen Raad van Adel en ontbieden de Staten der bijzondere provinciën van Ons Rijk die van de Ridder- schappen en Edelen in dezelve den Hoogen Raad der Neder- landen alle Hoven van Justitie en alle plaatselijke Regeringen zoo in de Steden als ten platten lande den gemelden Jonkheer Henricus Franciscus Xaverius Cogels en zijne wettige nakomelingen niet alleen in al het voorschreven te erkennen, maar is het nood daarbij te handhaven en te beschermen, want Wij dit alles uit Onze vrije en Souvereine magt ten beste van het Rijk en ter bevestiging van voorouderlijke regten alzoo hebben be- vonden te behooren, Ter bevestiging hebben Wij dezen met Onze naamteekening bekrachtigd en doen contra Signeren door Onzen Staatsraad belast met de directie der Staats Secretarie en verder doen teregelen met Ons Groot Zegel dienende ter relatie van Onzen Hoogen Raad van Adel Gegeven op het Loo, den 11 Augustus 1822, het ne- gende Jaar Onzer Regering.

Bezegeld met het Groot Zegel
ter relatie van den Hoogen
Raad van Adel
A.C. Baron Snouckaert
van Schaubing

Willem
vanwege den Koning
(ondertekening is
onleesbaar)

Geregistreerd bij mij Secre-
taris van den Hoogen Raad
van Adel

Cr.Chais

Ontvangen bij mij Tezorien
van den Hoogen Raad van
Adel

De T... en Leges tot dit
diploma Staande

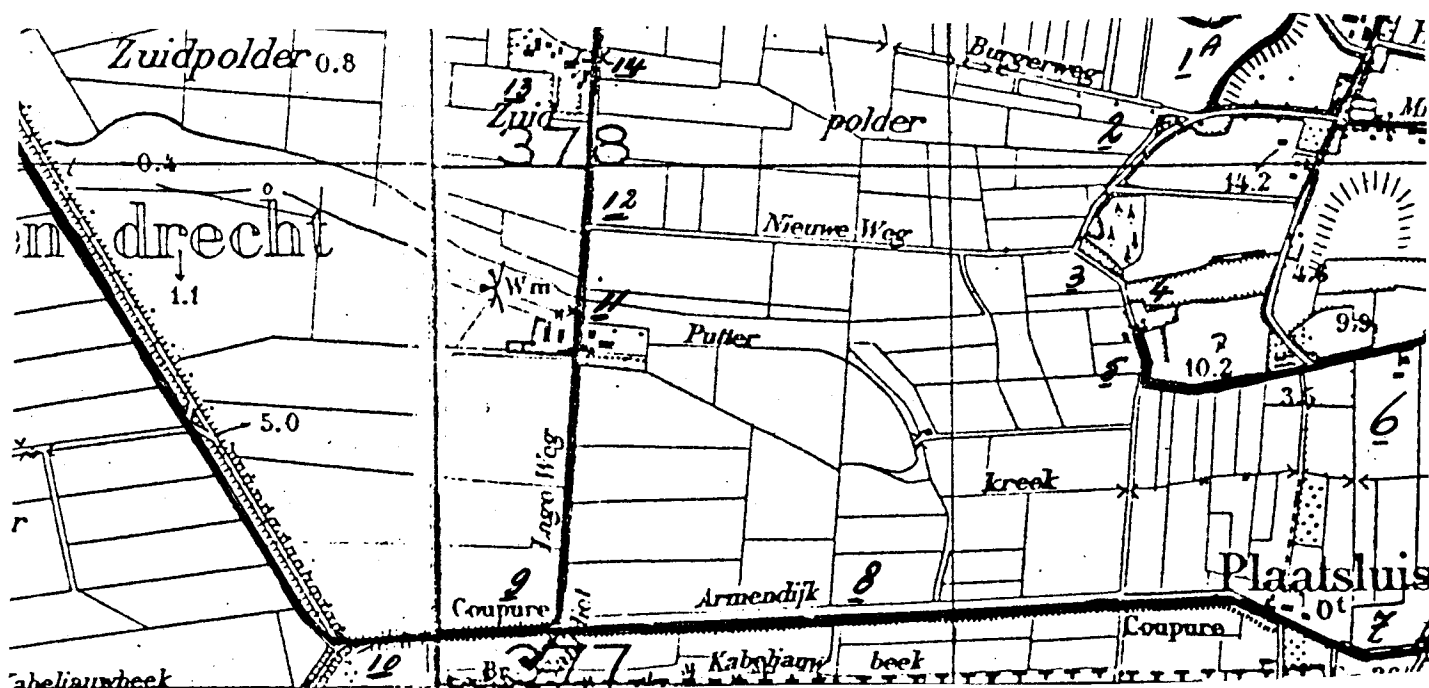
Wilh. Baron VanWestreenen
Van Tiellardt

Deze Jonkheer Henricus Franciscus Xaverius Cogels was voor Ossendrecht geen onbekende.

Op 12 januari 1805, zo staat in een notariële akte vermeld, kocht hij in deze gemeente een boerderij in de Zuidpolder. De koop bestond uit "Huisingen, Schure, Wagenhuis, Turfkeet, Bakkeet, Schaapskooij en verdere daar aan gehorende timmer, met de nombre van twee honderd drie en dertig gemeten, vier en dertig roeden". Deze hoeve was en is nog steeds gelegen aan de Langeweg, thans no. 39. Zij draagt de naam "Lindonk", genoemd naar de pachter en latere eigenaar Pieter van Lindonk. De koop door de heer Cogels in 1805 kwam uit de nalatenschap van wijlen de HoogEdelWelgeboren Heer Christiaan Heinrich Gottlieb Baron vön Pöllnitz, in het dagelijks leven generaal-majoor "ten dienste dezer landen".

Na 1850 ging het bezit naar de erven Cogels - van Havre en korte tijd later naar de heer Van Lindonk.

(Zie hierover ook: Tijding 1987-1, blz. 62, 72, 73, 74.)

De hoeve "Lindonk" is aangegeven onder nummer 11.

De titel die gevoerd mag worden is die van Jonkheer en Jonkvroutwe.

De titel gold ook voor zijn broers en zou op de kinderen overgaan.

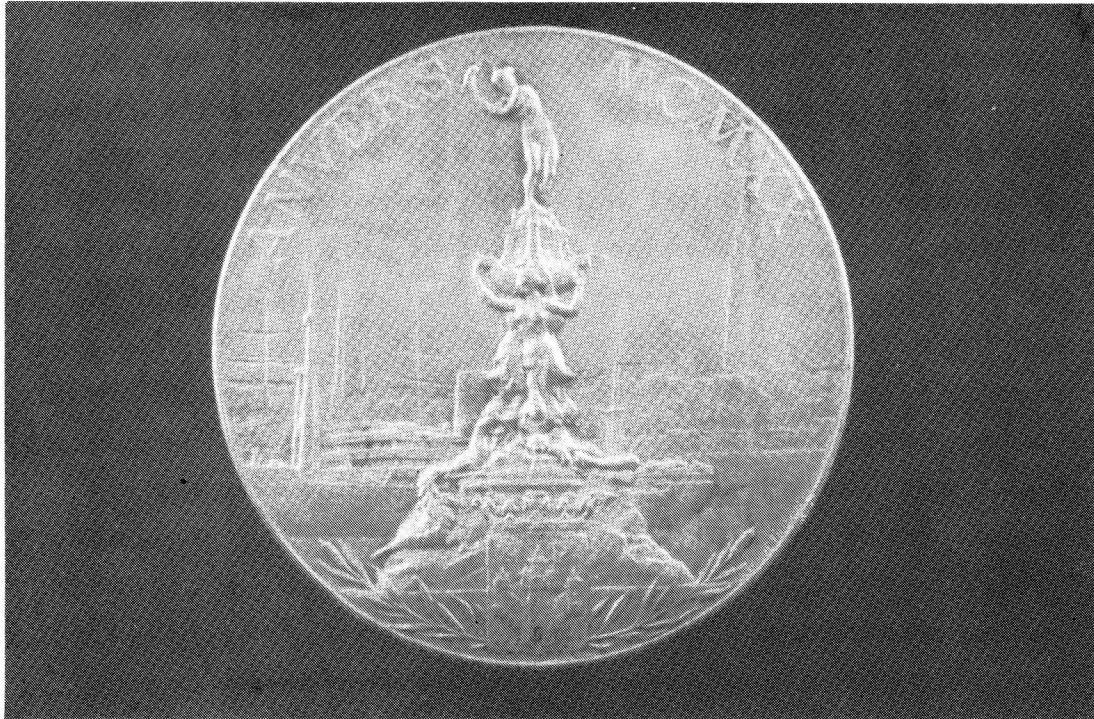
Eén van hen werd de heer van het landgoed Groote Meer. Hij was in zijn woonplaats Schoten schepen van 1907 tot 1937, lid vande Staten der Provincie Antwerpen en van het plaatselijke bestuur van deze stad.

Hij was gehuwd met Jonkvrouwe Marie Germaine Josephine Paula Eugenia Cogels en zij woonden op Kasteel du Deuzeld (Deuzeldhof). Hun gezin werd verblijd met de geboorte van vier kinderen, waarvan er twee op jonge leeftijd overleden. Bij hen groeiden op: de dochter Jonkvrouwe Marie Thérèse Henriëtte Josephine Paul Elisabeth en de zoon Jonkheer Paul Henri Hubert Leon Joseph Marie.

AAN HET WERK TE OSSENDRECHT.

Jonkheer Joseph Marie Cogels begint met het herstel van het landgoed door onder andere de achterstallige aanplant uit te laten voeren. Misschien met de nadruk op laten uitvoeren, want hij werd niet alleen te Schoten verwacht voor zijn werk, maar hij was ook aangeduid voor deelname aan de Olympische Spelen in 1920 te Antwerpen. Met de Belgische ploeg kwam hij uit op het nummer kleiduifschieten. Hij was een verwoed liefhebber van de schietsport. De inzet van de Belgische ploeg werd op de VIIe Olympiade in deze stad met de zilveren medaille beloond.

Ook tegenslagen liggen op zijn weg. Een ernstige is ongetwijfeld de grote bosbrand van 1921 te Ossendrecht. Bij zeer warm en droog weer breekt brand uit in het zogenoemde gebied Klapwijk. Met de op dat moment heersende noordoostenwind volgt een snelle uitbreiding. Wanneer de brand de Putseweg bereikt, is men niet in staat deze een halt toe te roepen. Westwaarts gaat hij verder tot de Koude Heide en Plaatsluis. Dan draait de wind helemaal om en gaat de brand nog een heel eind terug. De

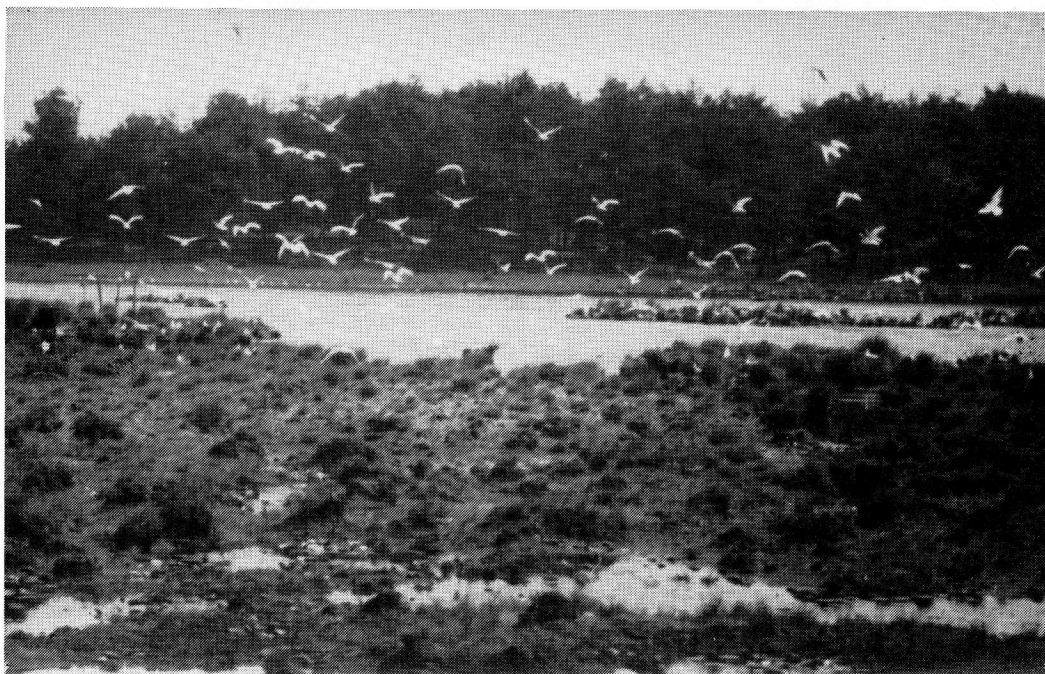

De voor- en de achterzijde van de zilveren Olympische medaille kleiduifschieten, gewonnen door de Belgische ploeg in 1920 te Antwerpen.

grootte van de verwoesting bij Cogels was $\pm$ 150 ha en bij andere eigenaren $\pm$ 200 ha. De brandweerlieden stonden machteloos. Hulp was ook ingeroepen bij de militaire commandant van Bergen op Zoom. Met de inzet van deze manschappen kon vooral het nabluswerk worden verricht. Ook het personeel van het landgoed is dagen en nachten in de weer geweest en werd ter plekke van eten en drinken voorzien.

Nadat alles is geblust en de schade is opgemaakt, weet meneer Cogels wat hem weer te doen staat. Na de goede start met zaaien en inplanten begint nu voor hem de tweede ronde. Wie schetst zijn verbazing als de schade niet alleen beperkt blijft tot datgene wat is afgebrand. De Garnizoenscommandant biedt hem een flinke rekening aan voor het schoonmaken van de uniformen en gereedschappen.

EEN RINGSTATION.

Het landgoed als vogelreservaat.

Het Swaluwmoer en de Kleine Meer zijn uitgegroeid tot grote broedplaatsen voor vogels. Vijf- à zesduizend koppels bouwen hier hun nest.

In 1924 wordt gestart met een wetenschappelijk onderzoek naar de trek van vogels, in het bijzonder die van de meeuwensoorten. Met medewerking van de Landbouw Hogeschool te Wageningen, Het Natuurinstituut te Brussel en de dierentuin van Antwerpen wordt een ringstation ingericht te Ossendrecht. Men gaat de jonge vogels ringen. De kosten van materiaalanschaf, arbeid en correspondentie schuift men graag naar de heer van het landgoed. Het ringen is een heel karwei. Als de beestjes nog klein zijn moet er snel worden gehandeld. Met twee man in een bootje en enkelen te water is dit een vermoeiende bezigheid. Het is vooral ook van belang om een zekere rust in de kolonie te behouden.

Het ringen gebeurde ook per bootje.

De ring bevat het adres van Cogels en een nummer. Naast de vogels die hier in de buurt blijven, bestaat er toch een hoofdtrek in twee richtingen. Eén via België-Duitsland-Zwitserland en Italië naar de eilanden in de Middell-

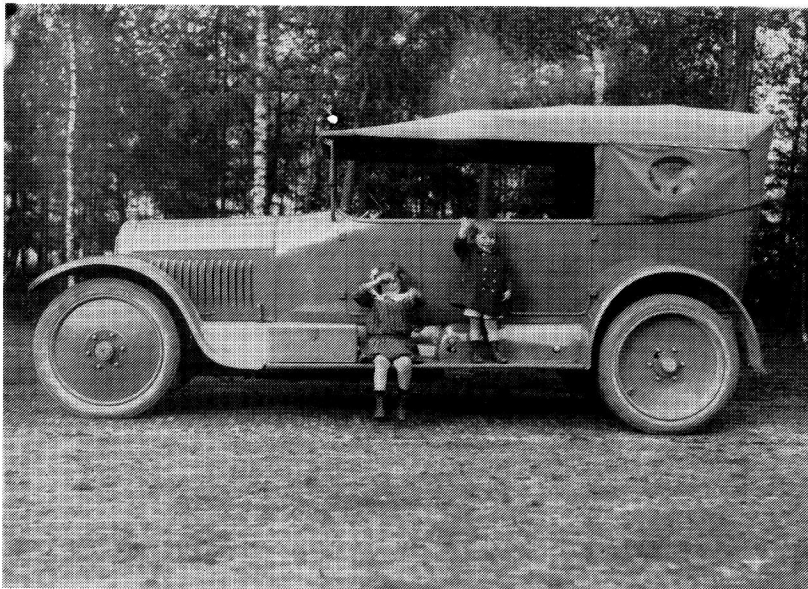
landse Zee. En een tweede langs de meer westelijke route via België-Frankrijk en Spanje naar Noord-Afrika. Naast de normale meldingen van vogels, gedood of gevangen, zijn er enkele merkwaardige voorvallen.

Aan het Meer van Genève zag een man een kokmeeuw op een paaltje zitten. Met zijn verrekijker kon hij de naam en het nummer lezen. Hij gaf door de meeuw hier te hebben waargenomen. Acht dagen later werd dezelfde vogel dood aangetroffen in Marseille. Beide berichten kwamen te Osendrecht binnen.

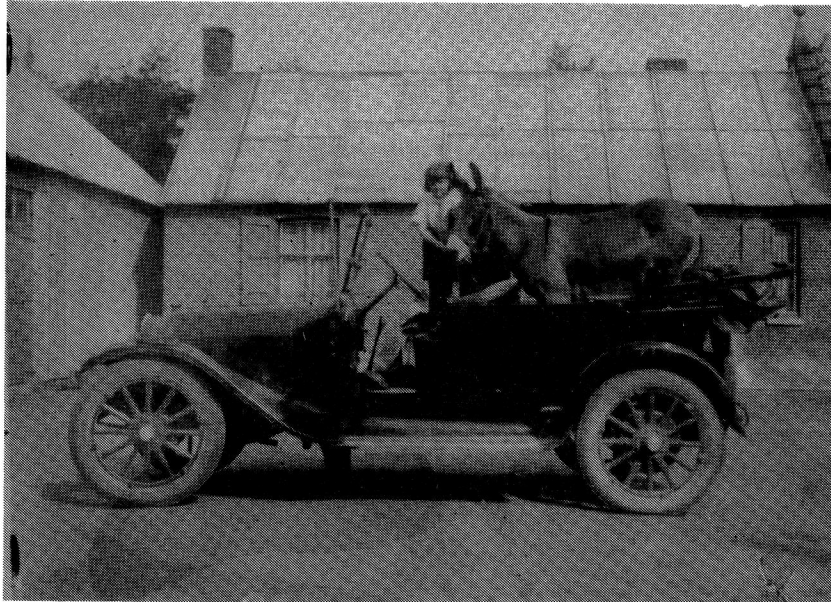
Een ander opmerkelijk geval was een dode kokmeeuw, ontdekt in Labrador, Canada, met een ring aangeschoven op het Swaluwmoer. Het vermoeden bestaat dat dit dier via Engeland en Ierland een lift per boot heeft genomen en zo de overkant heeft bereikt.

HET LEVEN OP HET LANDGOED.

Het gezin Cogels was vaak op de Meer, vooral tijdens

Eerste auto van de familie Cogels + 1920.
Op de auto de kinderen: Jhr.P. Cogels en Jvr.G. Cogels.

Het vervoer van de ezel van de familie Cogels van Antwerpen naar het landgoed Groote Meer.

vakanties en feestdagen. De omgang met de boswachtersfamilie was heel goed. Moeder Cogels stond bekend om haar sociale betrokkenheid in haar woonplaats Schoten. Ze was ook een echte natuurliefhebster en bracht dat zeker over op haar kinderen. Het laten uitbroeden van eieren en het verzorgen van de kippen hield ze graag in eigen hand. Men lacht er nu nog mee, als er gezegd wordt: "We hebben nogal wat eitjes gepeld op de Meer".

Ze was niet alleen in het bezit van een jachtgeweer, maar kon er ook mee omgaan. Zij kocht voor eigen rekening $\pm$ 41 ha grond van de heer Klapwijk uit Delft. Vroeger was het in het bezit van de "peekoffie-brander" de Beukelaar.

Met Nieuwjaar organiseerde ze een bijeenkomst voor het personeel in de villa. Dan was er zang en voordracht. Met een maaltijd en een dronk maakte zij dit tot een gezellig samenzijn.

Jonkvrouwe M.G.J.P.E. Cogels-Cogels, met haar kinderen P. en G. Cogels, slaat de hand aan de ploeg.

Een vakantieritje op het landgoed.

CRISISJAREN.

Ook de crisisjaren gingen in Schoten en op het landgoed te Ossendrecht niet onopgemerkt voorbij.

Inkrimping van personeel op de beide plaatsen was een zware opgave. Fons de Dooij behaalde in 1931 zijn boswachterspenning en kreeg een vaste aanstelling op het landgoed. Bart, zijn vader, legde zijn functie neer. Samen met zijn zoon Willem bleef hij werken op de boerderij. Piet de Dooij kreeg een plaats als chauffeur in België.

Frie Danen verplaatste zijn werkzaamheden naar Bieduinenhof te Putte. Zijn zoon Piet kreeg wat later hier de post van boswachter. Nu, op 83-jarige leeftijd, willen hij en zijn vrouw nog steeds geen vaarwel zeggen tegen de bossen.

De bosbouw werd vóór 1940 in eigen beheer uitgevoerd, meestal in de winter. Verschillende, voor de Jonkheer vertrouwde mensen, werkten daaraan mee. Het hout werd in partijen opgeslagen en door notaris van Aalst uit Ossendrecht bij opbod verkocht.

De samengebonden takken, "musterd", werden geleverd aan de warme bakkers. Voor de wortels, "pinnen", gebruikt als kachelhout, was genoeg liefhebberij.

OORLOG 1940 - 1945.

Als op 10 mei 1940 de oorlog uitbreekt, komen Franse

Frie Danen met zijn hond.

troepen met aftands materiaal Nederland te hulp. Drie van deze manschappen sneuvelen bij de Meer. Twee anderen op de hoek Putseweg - Oude Meerbaan. Zij werden tijdelijk ter plaatse begraven.

De Franse troepen staken de brand in 140 ha bos. De grenzen worden gesloten en de bezoeken van de familie Cogels aan de Meer worden mondjesmaat. De zoon, Jonkheer Paul Henri Hubert Leon Joseph Marie, moest door de dood van moeder zijn studie aan de universiteit van Leuven afbreken. De villa en het meerhuis werden door de bezetters ingenomen. Vader en zoon Cogels mochten het landgoed op werkdagen bezoeken, maar er niet overnachten. Alleen Fons, de boswachter, kon op zijn post blijven. Maar ook hij had zijn beperkingen.

HET FOUTJE VAN FONNS.

Zijn grote liefde woonde te Merxplas in België. Ze konden elkaar niet vaak bereiken in deze oorlogstijden. Ze wilden wel trouwen, maar hadden geen woongelegenheden. De Duitse commandant was hen wel wat ter wille, misschien ook met het oog op zijn eigen voordeel en stelde hen enkele kamers van de villa ter beschikking. Nu moest men ook nog een oogje dichtknijpen, toen Fons voorstelde stiekem de grens achter de Groote Meer te mogen passeren, richting Kalmthout-Merxplas. Alles liep gesmeerd tot tijdens de huwelijksplechtigheid bleek, dat zijn moeders handtekening ontbrak. *) Door de bijzondere omstandigheden zag men wat door de vingers. Fons kreeg toch zijn Mélanie, en smokkelde haar de grens over naar hun woonst. Later kon alles nog via de grenspost administratief worden geregeld. Een beetje moeilijk begin, maar het is uitgegroeid tot een vijftig jaar samenzijn op de Meer.

*) In België was de handtekening van beide ouders (in dit geval de moeder) vereist voor tot sluiting van een huwelijk kon en mocht worden overgegaan.

DE DOOD VAN MOEDER.

Op 18 augustus 1943 sterft Jonkvrouwe Marie Germaine Josephina Paula Eugenia Cogels. Een groot verlies voor het landgoed en zijn mensen, maar vooral ook voor Schoten. Zij was zeer betrokken bij de armen en men klopte nooit tevergeefs bij haar aan.

Jonkvrouwe Marie Cogels - Cogels.

Zij bezocht de zieken en organiseerde als voorzitter van de Vereniging Lourdesreizen een groot aantal bedevaarten. Ze had ook een grote voorliefde voor haar gezin, de mensen om haar heen, het Rode Kruis en de natuur.

SMOKKEL EN HOUTROOF.

Oorlog en smokkel lijken bij elkaar te horen. Via dit bosrijk gebied ging er aan beide kanten veel de grens over. Zolang er geen schade ontstond, had de heer Cogels er niet zo'n boodschap aan.

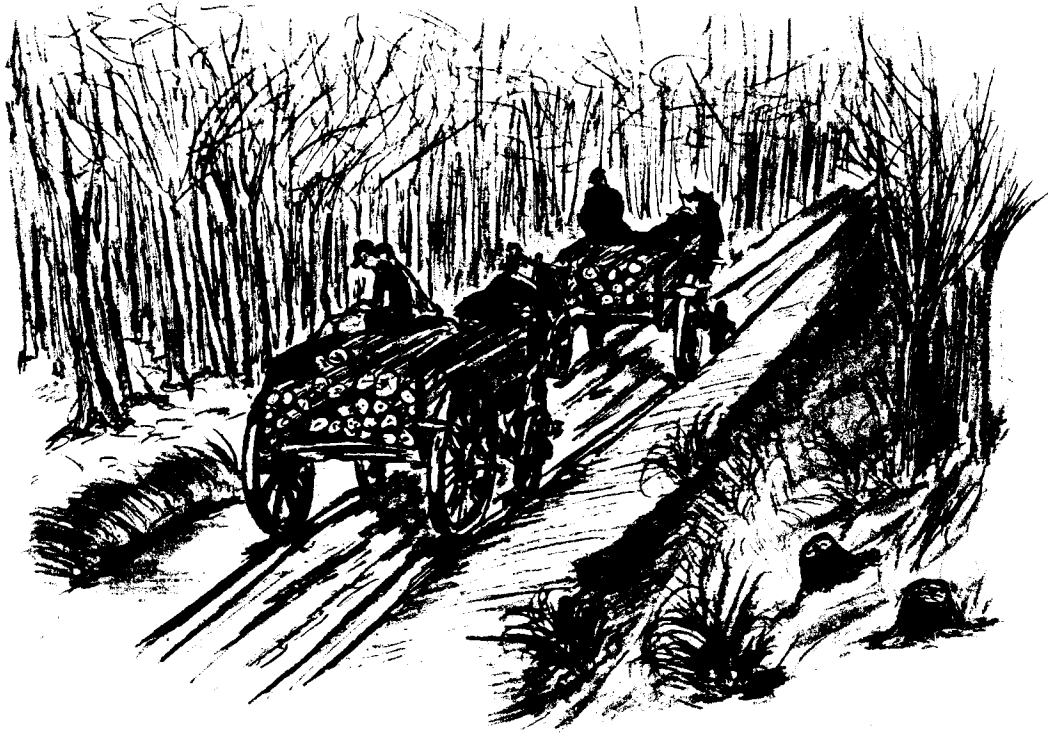
Een veel ernstiger voorval was de houtroof door de Duitsers. Mensen uit de omliggende dorpen werden opgeroepen zich te melden bij de commandant. Men werd opgedragen bomen te zagen en deze van takken te ontdoen. Ook de boeren werden verplicht gesteld een knecht met paard en kar in te zetten voor het vervoer van de boomstammen. Deze werden naar de polders te Ossendrecht en Woensdrecht gebracht, waar ze op afstand rechtop in gaten gesteld werden. Dit alles gebeurde om geallieerde luchtilandingstroepen te beletten hier een aanval in te zetten. Door zo'n aanval zouden de Westerschelde en een groot stuk van Zeeland de Duitsers sneller kunnen worden afgenomen. Dit wilden de bezetters ten koste van alles voorkomen.

Op deze manier is 25 000 m³ hout uit het landgoed verdwenen.

In oktober 1944 gingen bij de bevrijdingsgevechten nog eens 5 000 m³ hout verloren én werd 180 ha zwaar getroffen door granaten. Ook de fraaie uitkijktoren ging teloor, evenals "Het Meerzicht" aan de Putseweg.

De familie De Dooij moest evacueren naar Bieduinenhof. De gebouwen bij de Groote Meer werden zwaar beschadigd. Flink is er gevochten. Nog maar net bekomen van deze

De houtroof tijdens de 2e W.O.

gruwel maakte men kennis met de V 1-raketten. Een groot aantal viel er op het landgoed en bracht nog meer vernieling. Vader en zoon Cogels en ook de familie De Dooij moesten dit alles met lede ogen aanzien.

Het kasteel te Schoten was door de Duitsers bezet geweest. Nadien werd door het Engelse en Belgische leger en door de V 1's veel schade aangericht. Vele waardevolle en wetenschappelijke stukken gingen hierdoor verloren. Met vereende krachten begon men weer aan het herstel van gebouwen en bossen.

De herstelbetalingen, onder andere voor de houtroof, na de oorlog brachten amper genoeg op voor nieuwe aanplant.

IN 1952 IS ER FEEST.

In de Sint-Laurentiuskerk te Antwerpen treedt Jonkheer Paul Henri Hubert Joseph Marie Cogels in het huwelijk met Jonkvrouwe Geneviève Marguerite Marie de Wilde d'Estmael, dochter van Jonkheer Paul Marie Joseph Louis de Wilde d'Estmael, directeur van de verzekeringsmaatschappij "Securitas" te Antwerpen,

en Jeanne Victorine Marie van de Weijer.
Hij afstammend van de heerlijkheid Estmael bij Tienen en haar voor-
ouders van de Uitgeversmaatschappij "Neerlandia" te
Utrecht. Voor de dochter, als stadsmeisje, een flinke
overgang naar deze, veel rustiger omgeving van het land-
goed Groote Meer.

Jonkheer Joseph Marie Cogels.

Op 24 september 1954 sterft vader Cogels. Al was hij 35
jaar eigenaar van het landgoed te Ossendrecht, toch
was hij meer gekend te Schoten als schepen, voorzitter
van de fanfare "Nut en Vermaak", kerkorganist, onder-
steuner van veel wetenschappelijk en geestelijk werk en
voorzitter van de schutterij. Ook was hij vijf maal kampi-
oen kleiduifschieten van België en behaalde hij met de
Belgische afvaardiging op de Olympische Spelen te Ant-

werpen in 1920 de zilveren medaille.

Hij, evenals zijn vrouw, heeft van kerkelijke instanties ook een groot aantal onderscheidingen mogen ontvangen. Het personeel van de Meer en de mensen die hem daar goed hebben gekend, noemden hem vooral: "ne goeie mens".

Zijn kinderen blijven het landgoed trouw. De oorlogsschade is in 1954 nagenoeg hersteld. De gebouwen zijn weer in orde, 30 ha bos is vernieuwd, 20 ha is opnieuw ingeplant, 9 ha natuur- en 7 ha bosgrond zijn aangekocht.

DE WILDSTAND.

Boswachter Fons de Dooij weet nog van zijn ouders, dat men vroeger met een bootje kon varen van de Groote naar de Kleine Meer en vervolgens via de vennetjes naar het Swaluwmoer. Ook de vissen kenden deze route. Mocht een van de wateren droog vallen, dan was de visstand niet verloren. Er werd gevist op baars, zeelt, paling en zonnebaars. Het vele water zorgde ook voor een groot aantal vogels zoals de korhoen, de slechtvalk, drie soorten klapeksters de kleine bontplekplevier, het visdiefje, noorse stern, tureluur, visarend, zeearend, snip, bokje, patrijs, gans, eend en vooral de meeuw in verschillende soorten.

Ook leefden er veel hazen, konijnen, dassen, reeën en een groot aantal andere roof- en knaagdieren. De wildstand stond op een hoog peil.

De vele planten, waaronder zwammen, diverse mossoorten en ook de biesvaren waren een lust voor het oog en vormden een van de mooiste plekken op de Brabantse Wal, ± 15 meter boven N.A.P.

Het vennetje achter het Swaluwmoer had met drie andere de laagste pH-waarde in Nederland. Tot de jaren '60 werden er ieder jaar grote hoeveelheden bosgrond bijeen gereven en per vrachtwagen vervoerd richting Gent voor

gebruik in de begonia- en azaleateelt. Volgens Jonkheer Cogels had dit weghalen van bosgrond voor- en nadelen voor de natuur. Er was wel aan te verdienen.

De bosbouw daarentegen was veel minder rendabel.

In de periode na de oorlog tot 1960 werden de gerooide bomen verhandeld met Van Beek ("de Wannes") uit Putte. Na die periode gebeurde dit op afspraak en in samenwerking met de familie Daams. De prijs werd en wordt nog steeds geschorst (van schors ontdaan) of ongeschorst bepaald per vrachtwagen bomen.

EEN TWEEDE LANDHUIS.

In 1960 wordt er weer een nieuwbouw opgetrokken voor de dochter van de overleden Jonkheer Cogels.

Zij was gehuwd met Hubert Charles Marie Fredegand Joseph Ridder van Havre. Zij kiezen na het werk ook voor de rust in de natuur. Voor mevrouw Van Havre liggen hier ook veel herinneringen uit haar jeugd.

BOSWACHTER FONS DE DOOIJ.

Hij was geboren en getogen op de Meer en hij begon er zijn loopbaan op 13-jarige leeftijd. Tien jaar was hij actief op de boerderij tussen de koeien en werkzaam op het land.

Bart de Dooij en Sjoke van Veldhoven. Hij was de boswachter tot $\pm$ 1940.

Vanaf 1931 komt hij in dienst als boswachter. Zijn vader, Bart de Dooij, was hem voorgedaan en had $\pm$ 30 dienstjaren. Een zekere vooropleiding werd Fons gratis aangeboden onder anderen door zijn twee ooms Frie Danen en Fons van Veldhoven. De jonge boswachter kende al spoedig het hele gebied op zijn duimpje. Er moest niets gebeuren of hij zag dit. Met volle overgave deed hij zijn werk alsof het landgoed hem toebehoorde.

Ten behoeve van houtspreekel of anderszins verschaft Fons de toegangsbewijsjes voor de bossen. Ook de strijd tegen de stropers behoorde bij het vak. Hij besepte maar al te goed, dat deze mensen ook uitgeslapen waren. Toch zag menig stroper zijn klemmen verdwijnen. Bij een rechtstreekse confrontatie kon een bekeuring niet altijd uitblijven. Hij vond wel dat het spel sportief werd gestreden en meent daar van zijn kant in geslaagd te zijn.

Het "Vrouwensprokkelpaadje", genoemd naar de vrouwen uit de lievevrouwestraat in Ossendrecht, die hout kwamen sprokkelen.

Hun bijnamen waren Dikke van Potters, Nel van Foefe, Kaat van Kloppe en Paulien de Klompenmaker.

Hij heeft weinig moeilijkheden met de mensen gehad. 52 dienstjaren maken van hem een gouden boswachter. Dubbel goud komt er in 1992, wanneer hij, samen met zijn vrouw Mélanie, 50 jaar is getrouwd.

Brons kreeg Fons bij zijn 40-jarig dienstjubileum in 1961, gevolgd door zilver in 1971. Op zijn 75ste jaar treedt hij terug en wordt opgevolgd door Wilton de Dooij, de zoon van zijn broer Piet. Deze Wilton de Dooij brengt, samen met zijn vrouw, nieuw leven in huize "de Politie".

Alfons de Dooij ontvangt de bronzen medaille van O.N. in verband met zijn 40-jarig dienstverband, waarvan 30 jaar als boswachter, op het landgoed Groote Meer. Van l.n.r.: Claudine de Dooij, Marie-Paul de Dooij, Mevr. M. de Dooij - van Hallen, Alfons de Dooij, Mevrouw Ridder van Havre - Cogels, Mevrouw J. de Dooij - van Veldhoven, Jonkheer P. Cogels, Simone de Dooij, Jonkvrouw G. Cogels-de Wilde d'Estmael en de burgemeester van Ossendrecht de heer F. de Vos de Wael. De laatste speldde op 3 september 1961 de medaille op. 10 jaar later volgde de zilveren medaille.

Fons is dan 62 jaar in dienst geweest bij de familie Cogels. Hij past zeker in het rijtje "Markante mensen van Ossendrecht".

Rechts: Wilton de Dooij, vanaf april 1983 in dienst als boswachter.

SCHAATSEN.

De oorzaak van de enorme bekendheid van het landgoed Groote Meer bij de bewoners uit de omliggende plaatsen is wel de schaatspret, die hier in de winter beleefd werd. Het was hun altijd gegund door de heren-eigenaren gebruik te maken van de ijsvlakte in dit prachtig door bossen omzoomde gebied. Velen zijn hier begonnen met het onderbinden of vastschroeven van de houten schaatsen, de bootjes of de kunstschaatsen. De krabbelaar, de gevorderde of de hardrijder, ieder beleefde de ijspret op zijn of haar eigen manier, vaak ook met vallen en opstaan. Soms ook waren er enkele verkooppunten voor drank en etenswaren. Jammer dat er geen Pieter Brueghel aanwezig was om deze folklore op doek vast te leggen, zoals: de verliefde paartjes, met de armen gekruist rondjes draaiend; de nieuweling die start, maar niet overeind kan blijven; een groepje mannen stijlvol handjes op de rug. Zo zag je weer anderen met een defecte schaats of een pijnlijk gezicht, de hand aan het zitvlak. Hele groepjes zwierden in het rond. En wat dacht U van twee Huijbergse broeders in hun habijt, samen walsend over het ijs. Er was dus pret voor velen.

Als de dooi inviel en de temperatuur tussen de bossen snel opliep, bleven de schaatsers komen tot het echt was afgelopen. De Groote Meer was in de winter voor veel mensen een must. En al is het misschien niet vaak uitgesproken, toch was men dankbaar gebruik te mogen maken van deze ijspiste. Het zou nog steeds als zodanig beschikbaar worden gesteld, ware het niet, dat het hele meer, met ooit een waterstand van meer dan 1.80 m. of meer, is veranderd in een droge vlakte.

Waar eens gestreden werd tegen wateroverlast, is nu een zeer aanwijsbaar tekort aan water. Uitzetten van vis, wat steeds met veel zorg gebeurde, heeft alle zin verloren.

Nellie Suijkerbuijk en
Jo Pijnen.

Margriet v.d.Bergh, Anneke v.Vugt,
Piet Jacobs, Leo Mous, Mies Beek,
Alida v.d.Maegdenbergh en Ria v.
Meir.

Louis Jansen, Peerke Uitdewilligen, Leon Jacobs Migielsen
Jacques Uitdewilligen, Petrus Jacobs, Eugène Michielsen,
Louis Michielsen en liggend Marie Janssen.

Ze van links: Mevr. Cogels met bewoners van de
Groote Meer.

Marcel Moors met de
gezusters Annie en
Fien Soffers.

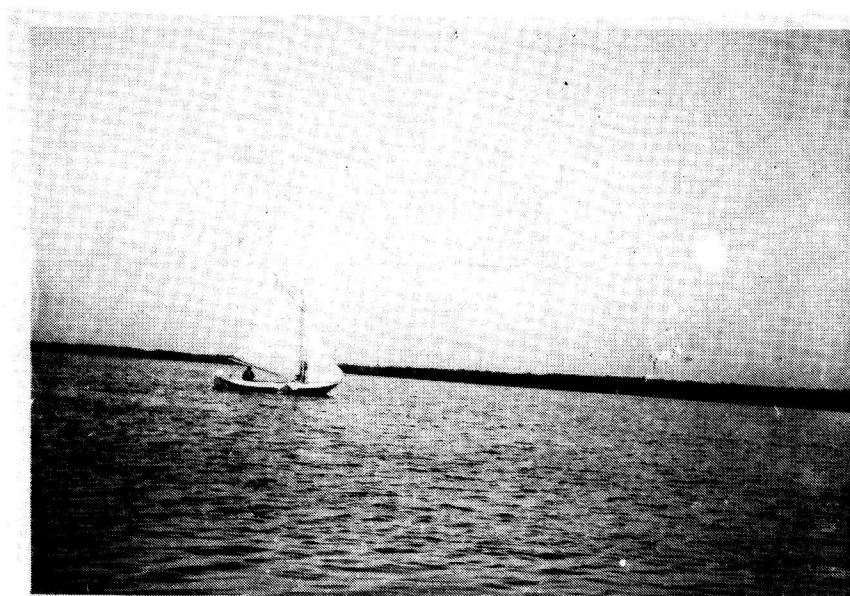

Kees Hoeckx, Fons de Dooij. Al-
bert Kostermans, Van Tiggelen.

Een groep schaatsliefhebbers.

De visvangst eindigde in ± 1971. In die jaren veranderde ook plots het gedrag van de meeuwen. Jonkheer Cogels liet direct een onderzoek instellen. De samenstelling van het Swaluwmoer-water was sterk veranderd, zo consta-

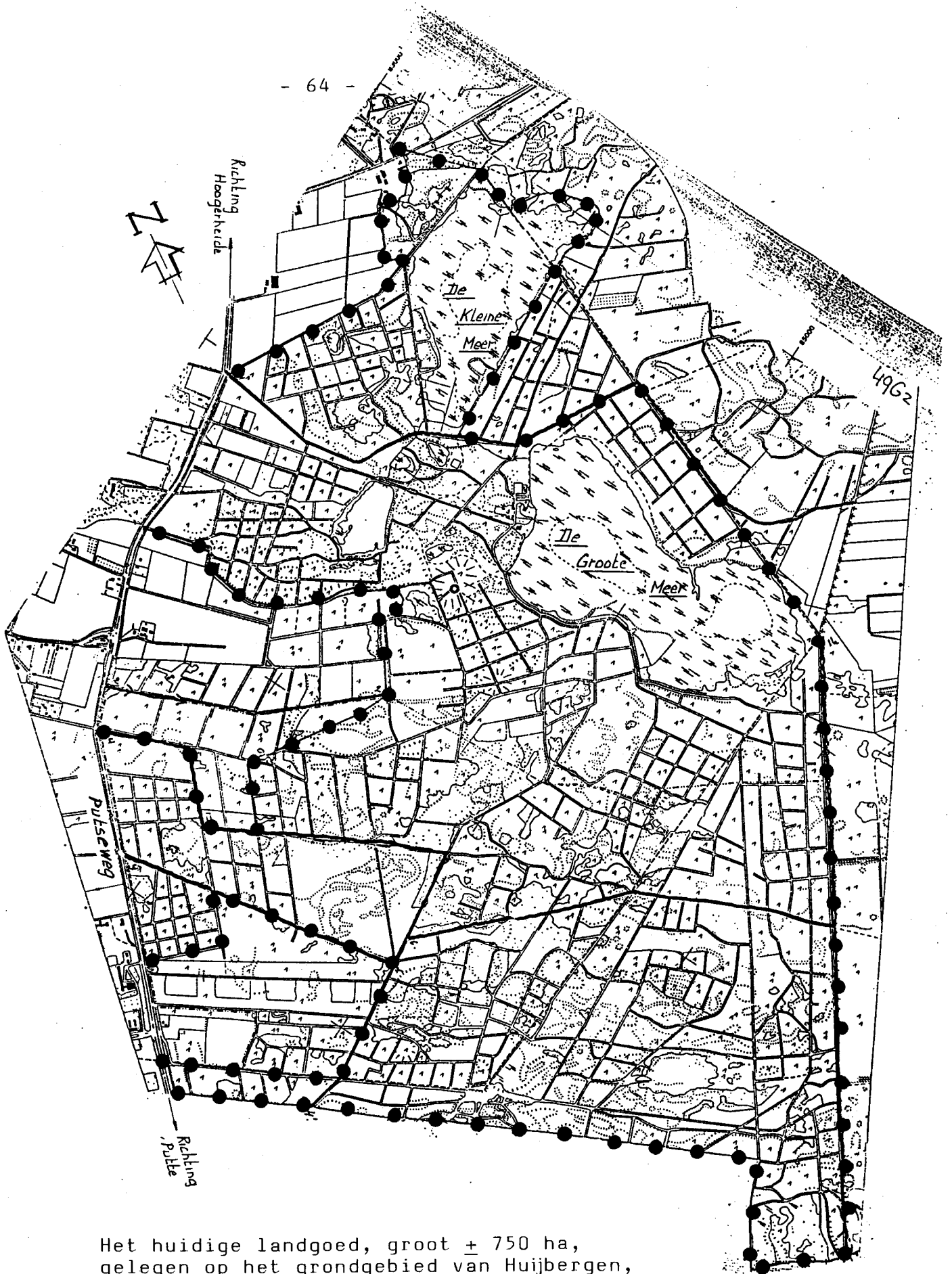
OSSENDRECHT (Hollande.) — *Groote Meer.*

Hoe groot de meren eens waren!

teerde men. In 1987 waren de eens zo prachtige broedplaats en het ringstation verleden tijd. Ook het verblijf van de andere vogels én de wildstand in het algemeen zijn sterk teruggelopen.

Op het landgoed luidt men al jaren de noodklok. Zij staan voor het behoud op de bres.

Een watertekort treft niet alleen het landgoed, maar heeft een veel grotere omvang. Jonkheer Cogels, bij uitstek een kenner van dieren en planten, weet precies waar hij over spreekt, als hij diverse instanties voorhoudt, dat er snel iets moet gebeuren. Het schrijven van brieven en de vele telefoongesprekken hebben nog niet het gewenste resultaat opgeleverd. Een pas verschenen interimrapport "Water- en terreinbeheer" vernoemt als knelpunt onder andere: verdroging door waterwinning en bere-

Het huidige landgoed, groot $\pm$ 750 ha, gelegen op het grondgebied van Huijbergen, Ossendrecht en Putte.

gening zowel in België als in Nederland. Het zou jammer zijn, dat een fraai stuk Zuidwesthoek zo zou afglijden. Sinds 1952 heeft de familie Cogels al een gedeelte van het natuurgebied beschikbaar moeten stellen als militair oefenterrein. Wat rustigere bezoekers zijn de patiënten van Herstellingsoord "Dennenheuvel", die al vele jaren de vrijheid hebben om in het landgoed te wandelen. Toen Ossendrecht nog een klooster bezat, vertoefden de zusters graag op het landgoed.

De familie Cogels bezit al 73 jaar het landgoed Groote Meer. De bewoners zijn nu Jonkheer P. Cogels en Jonk-vrouwe M. Cogels- de Wilde d'Estmael en Jonkvrouwe M. Cogels, sinds 5 juli 1989 weduwe van Ridder van Havre.

Jonkheer P. Cogels en zijn echtgenote Jonkvrouwe G. Cogels - de Wilde d'Estmael.

Zij zijn meer met Ossendrecht vergroeid dan hun ouders en kennen er vele mensen. Jonkheer Cogels is al jaren voorzitter van het Wit-Gele Kruis en is ook in de regio actief. Zijn vrouw was, samen met o.a. mevrouw Edixhoven, een van de voorvechtsters van de bejaarden- en ziekenzorg te Ossendrecht. Men kende haar ook goed op de tennisbaan. Zij willen niet zo op de voorgrond treden, maar weten best, wat er in het dorp leeft. Ook in België ontplooiën ze nog activiteiten. Hij heeft nog steeds als bestuurslid zijn bemoeienissen

met de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde en zij maakt zich verdienstelijk bij de instellingen voor Anonieme Sociale Hulp en verdiept zich met een groep vrouwen in kerk en geloof, onder leiding van een exegeet.

De toekomst van het landgoed is niet zo voorspelbaar. De beide gezinnen hebben ieder een zoon en een dochter. Maar of er opvolging inzit, is nog een open vraag. Er zijn plannen om te komen tot een voorlopige commissie voor de oprichting van een grensoverschrijdend natuurpark. Hoe dan ook, de kosten zullen erg hoog worden. Voorlopig wordt van de bewoners verwacht, dat zij het landgoed in goede staat houden. Men legt wel de beperking op, dat op hun $\pm$ 750 ha maar één boswachter mag worden aangesteld. De limiet is één op 550 ha.

De familie Cogels heeft de natuur en de wetenschap met grote inzet gediend en in de Zuidwesthoek en in het bijzonder in Ossendrecht een prachtig landgoed gecreëerd. Laten we hopen dat de gevaren, die zeer dreigend zijn, spoedig een gunstige wending krijgen.

Hoogerheide, 29 maart 1992. P.J. van den Bussche.

NOTEN.

1. "Geschiedenis van het klooster te Huijbergen", door "Eenige Oud-Leerlingen". Blz. 49 en 50.
2. Ibidem, blz. 6 van het aanhangsel.
3. Ibidem, blz. 8 van het aanhangsel.
4. Ibidem, blz. 297.
5. "Gespleten Heerlijkheid", door C.P.J.Hoeckx, blz. 89.
6. "Een eeuw koninklijk gezag", door A.J. Oele. Uitgave van "Nassau-Brabant", april 1981.

BRONNEN.

Uit het gemeente-archief van Bergen op Zoom:

De Archieven van de Raad en Rekenkamer:
De nrs 2607 en 2608.

Uit het Streekarchief "Nassau-Brabant" te Zevenbergen:
De koopakte van A.N. van Aarssen-Beijeren aan de Markies
van Bergen op Zoom, d.d. 1761.

Het gemeentearchief van Woensdrecht, no. 607.

Uit het gemeente-archief van Ossendrecht:
De Burgerlijke Stand
De Groote Meer: nr 225 d.d. 16 april 1918
nr 201 d.d. 18 april 1918
nr 74 d.d. 17 maart 1926.

Het Kadaster te Breda:
Raadpleging van de koopakten 1839 tot 1884.

Jonkheer Cogels:
Raadpleging van de koopakten van 1881 tot 1924.

TEKENINGEN.

John van Dooren.

GESPREKKEN.

Gesprekken zijn gevoerd met de boswachters Fons de Dooij,
Piet Danen en
Wilton de Dooij,

Met de familie Goris - Bastiaansen.

Mijn dank gaat uit naar hun bereidwilligheid.

Met dank in het bijzonder aan de heer en mevrouw Cogels
voor de genoten gastvrijheid, voor de geanimeerde ge-
sprekken, de exclusieve foto's en de overige gegevens
die zij bereidwillig ter beschikking hebben gesteld.

OPMERKING. (behorende bij blz. 35)

De heer Cogels kreeg een tip dat het landgoed te koop kwam.
Hij gaf de heer Servais volmacht voor hem de koop te rege-
len.

Bij de notaris noemde Manceau zijn prijs. Servais stemde er
meteen mee in. Manceau, geschrokken door deze snelle be-
slissing, vermoedde dat hij 'n erg lage prijs vroeg.
Daarom stelde hij als voorwaarde dat de som contant werd
betaald. Servais legde het bedrag meteen op tafel.

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring
"Het Zuidkwartier" per 1 mei 1992.

1. Heemschut L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, Tel. 01646-12546.
2. Toponymie C. van Opdorp, Pr. Clausstraat 3,
4631 LZ Hoogerheide, Tel. 01646 - 13830.
3. 't Kwartier Vacant
4. Distributie J. Halters, Stenenhoef 2, 4641 CH
Ossendrecht, Tel. 01647 - 2854.
5. Archeologie K. Rosskamp, Dorpsstraat 3, 4641 HV
Ossendrecht, Tel. 01647 - 4373.
6. Oude Handwerktechnieken
Mevr. E. Suijkerbuijk - v. Agtmaal,
Raadhuisstraat 114, 4631 NJ Hoogerheide,
Tel. 01646 - 12536.
7. De Zanggroep Mevr. M. Pijnen - Verresen, Mgr. Poels-
straat 43, 4631 CA Hoogerheide,
Tel. 02646 - 12895.
8. Redactieraad A. Pijnen, Mgr. Poelsstraat 43,
4631 CA Hoogerhedie, Tel. 01646 - 12895.
Inleveren kopie: Stenenhoef 2, 4641 CH
Ossendrecht, Tel. 01647 - 2854.
9. Oude talen, gezegden, spreuken, etc.
W. Groffen, Antwerpsetraat 129,
4631 RA Hoogerheide, Tel. 01646 - 12441.
10. Evenementen Vacant.
11. Heemtuin Vacant.
12. Documentatie A. van Pul, Duinstraat 40,
4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646 - 13423.
13. Kruidentuin Mevr. J. Bruyns - Soffers, Duinstraat 54a,
4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646 - 13264.
14. Museum L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, Tel. 01646 - 12546.
15. Fotografie L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, Tel. 01646 - 12546.
16. Genealogie In oprichting.

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor
eventuele andere werkgroepen.

Excerpt van de "Tijdingen", verschenen in 1991.
Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

1991 - 1

1. Enkele boerderijen op het oude Hoogerheide, deel I.
C.J. van Opdorp, P.J. van den Bussche en E. Suijkerbuijk.
2. De Vlucht, 1583 - 1593.
R.J. van den Bergh.
3. Van wat verdween....., deel IV.
Café "Polderzicht" op Calfven.
P.J. van den Bussche.
4. Oos Oostrechts Dialect, aanvulling A en B.
D. en A. Hugens-Verbrugge.

1991 - 2

1. Genealogische fragmenten van de families Betten,
Hack en Van Aarssen.
R.J. van den Bergh.
2. Ossendrecht aan de Schelde.
Van wat verdween, deel V
P.J. van den Bussche
3. Religieuze sporen uit Oud-Ossendrecht.
L. Hopstaken.
4. Aanvulling op "De Vlucht, 1583 - 1593":
Inwoners van Woensdrecht in het jaar 1599.
R.J. van den Bergh.

1991 - 3

1. In de ban van de komeet.
R.J. van den Bergh.
2. Enkele oude boerderijen op het oude Hoogerheide.
Deel II "Kleyn Antwerpen".
P.J. van den Bussche, C. van Opdorp, E. Suijkerbuijk
en C. Tijssen.
3. 19e eeuws verslag van een feestelijke gebeurtenis
te Putte.
R.J. van den Bergh.
4. Enkele wetenswaardigheden over gemeentebestuurders
van Woensdrecht in de negentiende eeuw.
R.C.M. Jacobs.
5. Van wat verdween....., deel VI.
Het geleg te Ossendrecht.
P.J. van den Bussche.

Op de voorplaat een fragment van de
kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.